

TREBALL FINAL DE GRAU

Els obstacles del camí a la inclusió

JOVES MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS

Andrea Plans de Maya

GRAU DE TREBALL SOCIAL – UNIVERSITAT DE GIRONA KISSAN PONSALCARAZ

TUTOR: BERNAT QUINTANA

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	1
METODOLOGIA DE L'EXPLORACIÓ	1
APROXIMACIÓ TEÒRICA	3
1. MENORS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS	3
2. TRANSICIÓ A LA VIDA ADULTA: MAJORIA D'EDAT	5
3. VULNERABILITAT AL PROCÉS D'EXCLUSIÓ SOCIAL	6
3.1 L'àmbit relacional	7
3.2 L'àmbit de ciutadania i participació.....	8
3.3 L'àmbit formatiu	9
3.4 L'àmbit laboral	10
3.5 L'àmbit econòmic	11
3.6 L'àmbit residencial.....	11
3.7 L'àmbit socio sanitari	12
CONTEXTUALITZACIÓ	14
4. DUALITAT DEL MARC LEGISLATIU.....	14
5. SITUACIÓ A CATALUNYA	15
6. CAMÍ DE LA INCLUSIÓ SOCIAL.....	16
6.1 Circuit de protecció.....	16
6.2 Mesures d'allargament del sistema de protecció.....	18
6.3 Alternatives de recolzament per afrontar la desprotecció	19
7. IMPLICACIÓ DEL TREBALL SOCIAL	21
EXPOSICIÓ I ANÀLISI DE LES DADES RECOLLIDES	23
RESULTATS	23
Objectiu 1	23
Objectiu 2	27
Objectiu 3	28
CONCLUSIONS	30
BIBLIOGRAFIA	33
ANNEXOS	42
Annex 1: Taula dels àmbits d'exclusió social	42
Annex 2: Esquema del circuit de protecció	43
Annex 3: Compromís de confidencialitat	44
Annex 4: Entrevista TS d'un centre de protecció	45
Annex 5: Entrevista Educadora de Pis d'Inserció Laboral (PIL).....	50
Annex 6: Dades enquesta realitzada a joves migrants majors d'edat	52

INTRODUCCIÓ

La present exploració diagnòstica, es centra en la situació social del perfil migratori que en els últims anys ha contribuït significativament en el creixement de la immigració a Espanya i que ha suposat una influència social i econòmica.

Es parla en aquest cas, de migracions de menors d'edat (infants, adolescents i joves), que emigren sols, sense cap referent familiar, i procedents de països en vies de desenvolupament. El col·lectiu anomenat per l'Administració com a MENA (Menors Estrangers No Acompanyats), però que per tal d'evitar connotacions negatives i d'exclusió social, en aquest treball se'ls anomena: menors o joves migrants sense referents familiars.

La motivació en vers aquests menors o joves migrants sense referents familiars emana, des de ara ja fa un any, de la pròpia experiència professional en l'àmbit d'aquest col·lectiu. El càrrec que exerceixo és intervenir des del perfil professional d'integradora social en un Pis d'Inserció Laboral (PIL) que gestiona una fundació vinculada a l'ASJTET (Àrea de Suport a Joves Tutelats i Extutelats). El fet de poder conèixer de primera mà les experiències migratòries de molts joves, els itineraris seguits des de la seva arribada al territori català, i sobretot, la observació del neguit i les preocupacions que els genera el futur que els espera a partir de la majoria d'edat; m'ha empès a qüestionar-me la complicació que suposa en les seves situacions personals: la transició a la vida adulta. I aquesta inquietud, ha orientat la recerca cap a l'aproximació de la realitat social dels joves migrants extutelats o en pròrroga assistencial per haver complert la majoria d'edat.

METODOLOGIA DE L'EXPLORACIÓ

L'extensió i complexitat del tema tractat fa necessària la limitació de l'exploració, i és per aquest motiu que es centra en la particularitat d'aquells joves migrants sense referents familiars que han complert la majoria d'edat a l'Estat espanyol, concretament a Catalunya, i s'inicien en els processos de transició a la vida adulta. Per tant, el propòsit d'aquest treball s'enfoca a assolir els objectius següents:

- Analitzar els aspectes que dificulten la transició a la vida adulta dels menors o joves migrants sense referents familiars al territori català, que poden exposar-los a processos d'exclusió social.

- Descobrir si el sistema de protecció actual afavoreix, o no, la inclusió social dels joves migrants extutelats.
- Conèixer quin paper té o pot tenir el Treball Social en la intervenció en l'àmbit dels joves migrants i la problemàtica col·lectiva.

D'aquesta manera, la principal finalitat és buscar resposta a la pregunta, a quines situacions i problemàtiques socials es troben abocats els joves migrants extutelats o en pròrroga assistencial al complir la majoria d'edat?

La metodologia emprada en aquesta exploració es basa en el mètode qualitatiu i de mostreig no probabilístic intencional, ja que la mostra compleix unes característiques particulars per poder donar resposta a l'objectiu principal de la investigació.

Primerament s'ha utilitzat la revisió bibliogràfica de diversos estudis sobre la problemàtica en la que es troben els menors migrants sense referents familiars quan compleixen la majoria d'edat i deixen de ser tutelats per l'Administració, la vulnerabilitat a l'exclusió social d'aquest col·lectiu, la legislació que regula el sistema de protecció i les alternatives que proporciona Catalunya per contribuir a la inclusió social d'aquests joves al territori. També s'ha fet ús de la observació directa a través de la pròpia experiència laboral amb joves migrants majors d'edat; d'entrevistes estructurades per correu electrònic a professionals de l'àmbit per tal de conèixer i poder valorar si les intervencions que dur a terme el sistema de protecció, tant abans com després de la majoria d'edat, contribueixen a la inclusió social dels joves migrants o finalment se'ls aboca a l'exclusió; i d'una enquesta online per conèixer la realitat individual de joves migrants majors d'edat extutelats o en pròrroga assistencial per tal de descobrir si són, o no, vulnerables en el procés de transició a la vida adulta i en conseqüència exposats a l'exclusió social. Per suposat, tant les entrevistes com l'enquesta estan influenciades pels elements teòrics descoberts durant l'exploració, la qual cosa pot ajudar a entendre la problemàtica social actual i la necessitat de cercar noves respostes en matèria d'intervenció.

És a dir, amb tot això, s'ha volgut recopilar coneixement sobre el fenomen social i aconseguir la plena comprensió de les situacions d'exclusió social a les que se'ls exposa i de les oportunitats que se'ls atorga, per tal de prendre consciència de la realitat social.

APROXIMACIÓ TEÒRICA

1. MENORS MIGRANTS SENSE REFERENTS FAMILIARS

Les migracions s'han donat durant tota la història de la humanitat, però com exposa Fernández (2010) la diversificació i ampliació dels fluxos migratoris és una conseqüència del progrés tecnològic que difumina espais i fronteres. En un primer moment, les migracions es focalitzaven en col·lectius d'adults però a partir dels anys noranta, segons Quiroga (2003), la societat va prendre consciència de l'existència d'un nou perfil migratori, amb identitat pròpia, que encara avui influeix significativament en el creixement de la immigració a Espanya ja que, per la situació geogràfica suposa un punt clau com a porta d'entrada a Europa.

Es parla en aquest cas, dels menors estrangers no acompanyats (MENA) definits per l'ordenament jurídic espanyol a l'article 189 del Real Decret 557/2011, de 20 d'abril, pel que s'aprova l'actual Reglament de la Llei d'Estrangeria, com a l'estranger menor de divuit anys que arriba al territori espanyol sense estar acompanyat d'un adult responsable d'ell, apreciand risc de desprotecció del menor, així com qualsevol menor estranger que una vegada arribat a Espanya es trobi en aquesta situació.

L'acrònim utilitzat per l'Administració, la legislació i la societat en general, per tal d'anomenar a aquests infants, adolescents i joves; és un terme que no s'hauria d'emprar perquè ha adquirit connotacions estigmatitzants i tal com s'exposa a les Recomanacions sobre el tractament informatiu de la infància i l'adolescència tutelada per l'Administració impulsades pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i el Col·legi de Periodistes de Catalunya (2019), "l'acrònim MENA s'ha convertit en una etiqueta generalitzadora que despersonalitza al o la jove i remet implícitament a una sèrie de prejudicis negatius que condicionen socialment qualsevol posicionament, valoració o acció posterior". A més, MENA fa referència a la paraula estrangers com a condició de la persona de manera indefinida i com una diferenciació inferioritzant entre uns i uns altres dins del territori, la qual cosa no propicia a la inclusió social.

Principalment, la procedència dels menors depèn de la proximitat del país d'acollida i d'origen, de les relacions amb el país receptor o bé del seguiment dels circuits migratoris establerts pels adults (Bravo, 2005). Així doncs a Espanya, els menors provenen majoritàriament del Magrib i l'Àfrica Subsahariana.

Pel que fa al perfil migratori, Bravo (2005) i Moya (2002) coincideixen en que els menors migrants sense referents familiars tenen un perfil heterogeni però se'ls poden identificar alguns trets comuns i/o predominants:

- Fonamentalment es tracta de menors d'edat, la qual cosa justifica la intervenció administrativa protectora i impedeix la seva expulsió immediata; de sexe masculí i amb una mitjana d'edat al voltant dels 16 anys.
- Majoritàriament són d'origen magrebí, concretament del Marroc.
- Es troben en una situació greu de desprotecció derivada de l'absència de familiars o tutors legals que puguin exercir la guarda legal durant el trànsit al territori espanyol, o de xarxes de recolzament o models de referència alternatius, que són substituïts per relacions amb el grup d'iguals que es troba en circumstàncies similars i no pas relacionant-se amb joves autòctons. Tot i que, normalment mantenen una relació periòdica amb la família d'origen.
- Habitualment, l'entrada al territori espanyol es produeix de manera il·legal a través de mitjans perillosos per la seva integritat personal i, en conseqüència, agreujada per l'absència de documentació identificativa, pel que el caràcter irregular de la seva estada esdevé un obstacle complex per la integració social i laboral.
- Amb freqüència, presenten una elevada mobilitat geogràfica tant dins d'Espanya com de la Unió Europea, iniciant el trajecte en indrets del sud per acabar assentant-se en entorns urbans com Madrid i Barcelona amb la intenció de complir els seus objectius el més aviat possible, però que en realitat suposa una dificultat per la intervenció administrativa de protecció i per l'arrelament en un determinat lloc, requisit necessari per la integració social.
- En general, presenten una major maduresa que la que correspon per la seva edat al haver emprés un projecte migratori amb una clara finalitat: poder aconseguir la documentació i treballar el més aviat possible.
- Molts tenen un baix nivell formatiu, havent estat escolaritzats al país d'origen però sense haver finalitzat l'escolaritat obligatòria, i solen tenir algun tipus d'experiència laboral. I una vegada al territori espanyol, rebutgen l'escolarització perquè prefereixen activitats formatives que els permetin aconseguir inserir-se laboralment.
- Pateixen un xoc entre les expectatives que tenien del projecte migratori i la realitat que es troben a Espanya, però tot i així, no contempen el retorn només per visitar la família.

- La majoria té coneixement de la legislació i el sistema de protecció i en fan ús, tot i que en un primer moment mostren desconfiança cap a les institucions públiques.

Tanmateix, fent referència als principals motius migratoris, segons Hadjab (2011), Manzani i Arnoso (2014) les raons que empenyen a aquests menors a emprendre la migració i accedir al territori espanyol són també heterogènies però s'inicien principalment per la distorsió i la idealització social de la realitat europea envers l'èxit a nivell formatiu i laboral; per la qual cosa s'enfoca la migració a la millora de les condicions de vida socioeconòmiques, culturals i polítiques; però també per fugir de situacions de conflicte familiar o estructural que ateny majoritàriament a noies i joves homosexuals (Grupo de Investigación IFAM, 2010). En aquest sentit Bravo (2005) afegeix que la decisió d'emigrar pot haver estat presa de manera individual, pensant en millorar la pròpia qualitat de vida; familiar, per millorar les condicions del jove i per col·laborar en la millora de la situació econòmica familiar, enviant diners o pensant en la futura possibilitat de reagrupació familiar; o social, impulsada pel grup d'iguals, la tradició migratòria i els mitjans de comunicació.

En definitiva, pels menors o joves migrants sense referents familiars, la migració constitueix una estratègia per poder millorar les expectatives socials, ja que aquesta millora no és possible en el país d'origen (Grupo de Investigación IFAM, 2010); i amb una clara intenció d'instal·lar-se de manera permanent o indefinida en un país europeu per tal d'accedir a una vida digna a través de la inserció laboral, tot i desconèixer els sistemes d'accés al mercat laboral en els països de la Unió Europea i les seves exigències legals (Díez, 2012).

2. TRANSICIÓ A LA VIDA ADULTA: MAJORIA D'EDAT

La transició a la vida adulta, per a qualsevol jove, suposa un procés progressiu que inclou l'inici a la vida laboral, la participació social a la comunitat i l'emancipació de la família. Però en el cas dels joves migrants que han estat tutelats per l'administració durant la minoria d'edat, tal com assenyala la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014) suposa "la transició d'una situació de protecció a una situació d'autonomia" (p.5) determinada per la majoria d'edat establerta als 18 anys, i que comporta diverses alteracions productes de l'emancipació com el canvi de la condició legal de protecció, passar de la formació a la feina, de tenir les necessitats bàsiques cobertes a haver d'afrontar-les, canvi

de referents adults, canvi d'habitatge, i tot això provocat en un canvi accelerat de transició obligada (Bàrbara, 2009).

En aquest sentit, cal tenir present que la situació dels menors migrants sense referents familiars a l'arribar a la majoria d'edat és molt diferent de la situació dels nacionals espanyols al complir els 18 anys. Per una banda, tal com mostra L'Informe al Parlament del Síndic de Greuges de Catalunya (2012), mentre que els joves nacionals espanyols poden emancipar-se de manera progressiva perquè tenen a prop la xarxa familiar; els joves migrants es troben en una situació de desemparament i absoluta soledat perquè inicien una nova vida sense el recolzament de les seves pròpies famílies ni de l'Administració, no disposen de recursos econòmics i tampoc tenen una feina per poder incorporar-se de manera autònoma a la vida adulta; inclús la seva situació administrativa pot modificar-se, i poden trobar-se en situació irregular (p.134). Així doncs, com afegeixen Blancas i Belén (2010), al arribar als 18 anys, la major part d'aquests joves disposa d'una realitat social llunyana al dret de ciutadania que caracteritza l'Estat del Benestar, perquè se'ls exposa a situacions d'exclusió social com: estar en situació administrativa irregular o dificultats per mantenir l'autorització de residència, en situació de desocupació, amb manca de recursos econòmics i/o situació de sensellarisme, entre d'altres.

És a dir, que per la joventut en situació de vulnerabilitat, el procés de transició a la vida adulta comporta majors riscos que en aquelles situacions més normalitzades perquè se'ls exigeix un desenvolupament maduratiu i una responsabilitat precoç que els condueix a assumir circumstàncies pròpies de l'edat adulta, disposant de menys recursos personals i socials per afrontar aquest procés (Melendro i Rodríguez, 2015). I tal com fa esmena la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014), "l'emancipació es produeix sense garanties que el jove hagi assolit un nivell d'autonomia suficient" (p.3).

3. VULNERABILITAT AL PROCÉS D'EXCLUSIÓ SOCIAL

Els conceptes inclusió i exclusió social són dos extrems d'un mateix eix que es defineixen mitjançant múltiples situacions relacionades amb el grau de vulnerabilitat o precarietat social de l'individu, grup social o territori. En aquest sentit, segons (Subirats, Alfama i Obradors, 2009) el major o menor grau d'inclusió social es basa en tres àmbits fonamentals. Primerament, en l'accés garantit a la

ciutadania i els drets econòmics, polítics i socials; una problemàtica per la població estrangera ja que se'ls posa barreres en la participació econòmica regular en el mercat formal i en el ple dret al sufragi. Per altra banda, la importància de disposar de xarxes socials, familiars i de solidaritat com element clau per pal·liar determinades situacions de precarietat. I per últim, un pilar principal per obtenir ingressos: la participació al mercat de treball.

Aquesta definició d'inclusió social implica que les condicions que delimiten l'exclusió social poden ser superades, i que les estructures socials i la interacció comunitària i social són espais que permeten propiciar la inclusió social.

Però, què és exactament l'exclusió social? És definida, per Subirats et al. (2004) i Sarasa i Sales (2009), com una situació concreta que és conseqüència d'un procés dinàmic d'acumulació de factors de vulnerabilitat social i dèficits, interrelacionats i retroalimentats entre si, que poden afectar a persones o grups generant situacions excloents en l'àmbit formatiu, laboral, econòmic, sociosanitari, residencial, relacional, i de ciutadania i participació (annex 1). És a dir, les situacions d'exclusió social són "el resultat d'una successió d'esdeveniments impulsats per desigualtats i determinacions estructurals del sistema econòmic i social" (Subirats et al., 2004).

Aquests esdeveniments o àmbits es defineixen en les següents línies amb més detall per comprendre l'abast de cada factor que contribueix en el procés d'exclusió social des de la perspectiva de Subirats et al. (2004) i en relació amb els joves migrants sense referents familiars:

3.1 L'àmbit relacional

Tant la família com els vincles amb la comunitat exerceixen de recolzament per fer front a les situacions de risc i/o vulnerabilitat. En aquest sentit, la funció socialitzadora que proporciona l'entorn familiar és un pilar clau pel desenvolupament personal ja que permet als individus ser reconeguts i reconèixer-se com membres de la societat. Per tant, per una banda, la família pot exercir de suport per contrarestar desigualtats, però per altra banda, també pot actuar com un agent de bloqueig que condueixi a l'exclusió social. I al marge de la família, també es poden observar factors d'exclusió com la manca o debilitat de les xarxes socials o de proximitat que poden comportar un aïllament relacional que

faci més precàries situacions personals i/o familiars d'exclusió (Subirats et al., 2004, p. 30).

En el cas dels joves migrants sense referents familiars, cal tenir present que han vingut sols al territori, la majoria "culturalment obligats" a iniciar el projecte migratori perquè formaven part de nuclis familiars empobrits i tenien la responsabilitat d'aconseguir una millora de la qualitat de vida dels seus pares i germans/es. Així doncs, aquesta absència de xarxes familiars obstaculitza el procés d'integració social d'aquesta població; i en relació a les xarxes socials que disposen, són formades pel seu grups d'iguals, i per tant, la majoria travessen per circumstàncies similars (Blancas i Belén, 2010).

3.2 L'àmbit de ciutadania i participació

Aquest és un àmbit fonamental per a la inclusió de les persones però que en cas de ser transgredit condueix a situacions d'exclusió que provenen de la negació o restricció de l'accés a la ciutadania, o la privació de determinats drets polítics i/o socials. En aquest sentit en són un exemple els immigrants en situació no regularitzada o sense permís de feina, perquè no tenen accés a la ciutadania, i aquells/es que no posseeixen la nacionalitat espanyola, i per tant, tenen un accés restringit a la ciutadania perquè no poden exercir plenament els drets que aquesta concedeix tot i que puguin treballar i residir legalment al territori espanyol (Subirats et al., 2004, p.31).

Segons el reglament de la L.O. d'Estrangeria 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, quan els joves migrants sense referents familiars adquireixen la majoria d'edat han de tramitar la renovació de l'autorització de residència temporal no lucrativa, que disposa d'una vigència de dos anys o; en cas de no disposar d'autorització, perquè l'entitat que els ha tutelat no ha tramitat la documentació dels joves durant la minoria d'edat, l'han d'obtenir necessàriament per poder residir de manera regular al territori o es trobaran exposats a una situació irregular que els pot conduir a ser expulsats del territori espanyol. Tal i com mostren Blancas i Belén (2010) a l'anàlisi detallat sobre la situació social dels joves migrants extutelats, per tal de mantenir o accedir a l'autorització de residència els joves migrants han d'acreditar disposar de mitjans de vida, entre d'altres requeriments, i tenint en compte que als 18 anys s'han

quedat desproveïts dels recursos necessaris per a la subsistència, els suposa una gran dificultat mantenir la situació regular al territori.

El creixement de noves fonts de desigualtat com per exemple la irregularitat administrativa que pateixen un gran nombre de migrants al nostre país, revela com existeix una privació de la pròpia idea de ciutadania, és a dir, dels drets i llibertats bàsiques de les persones sigui quina sigui la seva procedència o nacionalitat (Subirats et al., 2004); perquè com exposa un estudi de Tezanos (1999) citat per Sarasa i Sales (2009), existeix una dualitat a la societat que ubica als individus a un o altre costat de la línia que emmarca la inclusió i la exclusió, i els exclosos es troben al marge dels processos vinculats a la inclusió, a la ciutadania social.

3.3 L'àmbit formatiu

La formació facilita l'adaptació a la vida professional i contribueix al desenvolupament personal i social. Així doncs, els factors que es consideren excloents són l'analfabetisme o els nivells formatius baixos, el fracàs escolar, l'abandó prematur del sistema educatiu i el desconeixement de la llengua (Subirats et al., 2004, p.26).

Com s'ha mencionat anteriorment, els joves migrants habitualment disposen de nivells formatius baixos per haver abandonat el sistema educatiu abans de finalitzar l'escolarització obligatòria al país d'origen; i si a aquest fet, se li sumen els escassos coneixements de l'idioma del territori espanyol i català, podem trobar-nos davant d'un factor desencadenant i complementari al procés d'exclusió.

Una vegada protegits per l'administració, segons Bosh (2018) l'absència de places o la saturació dels centres residencials que acullen als menors migrants, comporta la impossibilitat de poder beneficiar-se d'un procés formatiu adequat que els permeti ser independents quan finalitzi la seva situació de protecció al adquirir la majoria d'edat.

I respecte a aquest argument, Bárbara (2009) afegix que el procés de desinstitucionalització té més complexitat en aquests joves migrants perquè han de fer front a problemes afegits de caràcter cultural: les diferències socials que han d'assumir respecte les seves societats d'origen, i el desconeixement de la llengua i de les pautes de funcionament social de la societat receptora.

3.4 L'àmbit laboral

Els processos d'exclusió a l'esfera laboral es distingeixen entre dos espais, l'accés al mercat laboral (la major o menor condició d'«empleabilitat» de les persones) i les condicions de treball. És a dir, la vulnerabilitat social derivada de la desocupació (carència d'ocupació) o la subocupació (precarietat laboral) (Subirats et al., 2004, p.25).

Actualment accedir i mantenir-se en el mercat laboral resulta una tasca complicada per qualsevol persona jove, formada i que compta amb recolzament familiar. Fent referència a la inclusió laboral dels menors migrants sense referents familiars tutelats per l'Administració, recentment el Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions (2020) ha decretat la Instrucció 1/2020 de la secretaria de l'Estat de Migracions que atorga que l'autorització de residència, expedida a favor dels menors estrangers, habilitarà a l'exercici de l'activitat laboral per compte aliè en el moment que aquests compleixin els 16 anys d'edat, sense necessitat de cap altre tràmit administratiu en matèria d'estrangeria. Aquest avanç, afavoreix la inclusió social en l'àmbit laboral dels pròxims joves migrants abans d'arribar a la majoria d'edat, i facilita l'adquisició d'una situació regular al territori espanyol. Però, què passa amb la resta de joves que ja no han pogut beneficiar-se d'aquesta instrucció?

Doncs pels joves migrants extutelats, fora dels circuits institucionals, existeixen dificultats afegides pels requisits que exigeix accedir al permís de treball.

Per ara, per tal d'obtenir una autorització de treball, els joves extutelats han d'aconseguir un lloc de treball i un contracte a jornada completa, com a mínim d'1 any i amb el salari mínim interprofessional, per la qual cosa aconseguir-ho no resulta fàcil per diversos motius (LO 4/2000, d'11 de gener). Els tràmits per l'obtenció d'una autorització de treball requereix de temps, es tarda aproximadament un mes en obtenir la resolució, i per això resulta més pràctic pels que ofereixen el lloc de treball contractar a joves nacionals o joves estrangers en altres circumstàncies, que als joves migrants extutelats. A més, s'hi afegeix que generalment aquests joves tenen un nivell acadèmic molt baix i una formació professional escassa, o en qualsevol cas, inferior a la dels joves espanyols o joves estrangers en altres circumstàncies, així com també influeix el desconeixement o la falta de domini de l'idioma. Tots aquests factors els condiciona a no poder inserir-se en l'àmbit laboral, i com a conseqüència, que no disposin de recursos

econòmics per poder dur a terme una vida independent de forma favorable pel seu desenvolupament (Manríque, 2015).

3.5 L'àmbit econòmic

Dins d'aquest àmbit la pobresa (carència o limitació de recursos), les dificultats financeres de la llar i la dependència econòmica de la protecció social, són els tres factors essencials d'exclusió econòmica que es complementen i es poden mostrar en diferents graus, moments o aspectes. Així com també engloba les situacions de desprotecció social que afecten per exemple a joves sense accés al mercat laboral (Subirats et al., 2004, p.23). En aquest sentit, per Blancas i Belén (2010), els joves migrants extutelats són una població en situació de pobresa absoluta en cas de no estar inserits al món laboral, i també considerant que provenen de nuclis empobrits, no compten amb el recolzament econòmic dels seus familiars.

3.6 L'àmbit residencial

L'habitatge suposa un aspecte essencial per la vida de les persones, i l'exclusió residencial sovint prové de dificultats en altres àmbits com l'econòmic i el laboral. Entorn als factors d'exclusió en aquest àmbit, es fa referència a l'accessibilitat a l'habitatge (infrahabitatge o sense habitatge) i a les condicions (males condicions de l'habitatge, habitabilitat i/o males condicions de l'entorn) (Subirats et al., 2004, p.28).

A Catalunya, la principal mesura assistencial que s'ofereix als joves migrants sense referents familiars que surten dels centres residencials consisteix en mantenir la plaça en un centre o la possibilitat de viure fins els 21 anys en un pis tutelat o assistit juntament amb altres joves i sota la supervisió d'un educador que els visita periòdicament per comprovar que tot funciona correctament (art. 152 de la LDOIA, de 27 de maig).

Segons l'art. 146 de la LDOIA, a aquestes mesures assistencials accedeixen els joves que mostren les circumstàncies següents: la impossibilitat o dificultat de que es produeixi el retorn al nucli familiar, la dificultat per integrar-se en nous nuclis de convivència i trobar-se en risc d'exclusió social (Síndic de Greuges de Catalunya, 2011). Però també necessiten disposar d'un informe positiu del centre en el qual van estar tutelats, de la documentació administrativa en situació regular i que

mostrin una actitud positiva davant el projecte de transició a l'autonomia. Per tant, el problema és que aquests programes són de difícil accés, ja que no hi ha gaires places disponibles i els requisits exigits són exigents.

És per aquest motiu que, com explica García España (2001), la situació és complicada quan els joves migrats extutelats no compleixen cap de les condicions mencionades per beneficiar-se d'un habitatge tutelat o assistit, no volen acollir-se a aquest règim de protecció, o bé, si ho desitgen però no estan disposats a complir les condicions i normes exigides perquè prefereixen emprendre la seva pròpia vida de manera independent. Aquests són els casos de joves migrants extutelats que acaben vivint al carrer o ocupant habitatges abandonats per poder tenir aixopluc, fet que els pot imputar un delictes per usurpació i com a conseqüència un informe desfavorable per poder sol·licitar l'autorització de residència (Blancas i Belén, 2010).

En aquest sentit, els joves que no han pogut accedir a pisos tutelats, es troben exclosos del dret a l'habitatge com a situació derivada de la carència de recursos econòmics (Blancas i Belén, 2010); i l'habitatge no només és una necessitat bàsica, sinó una exigència institucional, ja que la majoria de tràmits que faciliten la integració del col·lectiu requereix disposar d'un certificat d'empadronament.

3.7 L'àmbit sociosanitari

L'exclusió que poden patir les persones en l'àmbit sociosanitari és a través de la manca d'accés al sistema i als recursos sanitaris bàsics. Així com també, el fet de patir certes malalties que tenen un caràcter durador i/o difícilment reversible, o que deixen seqüeles, com per exemple les addiccions, ja que poden conduir al rebuig social amb major intensitat i duració (Subirats et al., 2004, p.27).

Segons l'art. 14 de la LO 4/2000, d'11 de gener, les persones estrangeres, independentment de la situació administrativa, tenen dret als serveis i prestacions socials bàsiques. Això vol dir, que poden accedir al sistema i als recursos sanitaris bàsics, i per tant, per aquesta banda, poden evitar aquest factor d'exclusió social. Però per altra banda, els joves migrats extutelats acostumen a sortir dels centres amb estrès posttraumàtic, amb baixa autoestima, desconfiança en si mateixos, i un sentiment d'aversion als educadors, que en molts casos fa que s'endinsin en la delinqüència i la drogoaddicció, passant a formar part d'un col·lectiu que és, en general, rebutjat per la majoria de la societat (Markez i Pastor, 2010). No obstant,

la conducta d'aquests joves, que no és la de tots els membres que formen part d'aquest col·lectiu, no prové de la seva condició de migrant, sinó de la seva manca d'oportunitats i de les circumstàncies personals (García España, 2014). Les conductes delictives com el tràfic de drogues i els petits furtus són comunes en entorns marginals perquè la societat els imposa excessives limitacions per tal de que la integració social del col·lectiu sigui efectiva. I el consum de tòxics es dona com a conducta d'evitació i amb la finalitat d'adaptar-se a les situacions de carrer, per la qual cosa, molts joves consumeixen substàncies per alterar la seva percepció de la realitat i reduir l'apetit (Blancas i Belén, 2010, p.137).

En aquest sentit, Blancas i Belén (2010) afegixen que el deteriorament considerable de la salut d'aquests joves s'evidencia en el consum de tòxics i en la situació d'exclusió residencial, perquè el propòsit de dur una vida saludable perd importància quan les necessitats bàsiques no són cobertes.

Sense dubte, es podria relacionar amb la teoria de la desviació que sosté Durkheim citat per López Fernández (2016), que fa menció a que les conductes desviades socialment són una resposta i/o reflex del mal funcionament de la societat. I probablement, en el cas dels joves migrants extutelats, suposi un reflex del fracàs del sistema de protecció espanyol (Gil, 2018, p.10).

CONTEXTUALITZACIÓ

4. DUALITAT DEL MARC LEGISLATIU

En el context dels joves migrants sense referents familiars s'evidencia el conflicte de l'Estat entre la seva autoritat per controlar la immigració irregular i la seva obligació de protegir als menors d'edat localitzats al territori (Marco, 2017). Així doncs, la normativa que envolta aquest col·lectiu mostra una dualitat legislativa basada en dos règims amb idiosincràsies i finalitats diferents; per una banda la protecció de la infància i l'adolescència en situació de desemparament, i per l'altra, un règim regulador especial de la Llei d'Estrangeria (Aparicio, 2015), diferent al que s'aplica als migrants majors d'edat.

En aquest sentit, pel que fa a la legislació espanyola, es garanteix la obligació, tant de l'Estat com de les Comunitats Autònomes, a protegir qualsevol menor d'edat que es trobi en el territori, amb independència de la nacionalitat que ostenta o de si és apàtrida, si es declara en situació de desemparament (LOPJM 1/1996, de 15 de gener); així com, exercir-ne la guarda, i posteriorment, la tutela administrativa atorgant-los el dret a rebre la documentació necessària i facilitar-los els mitjans necessaris per la seva integració social. Entenent que la situació de desemparament es declara "quan els infants o adolescents es troben en una situació en què els manquen els elements bàsics per al desenvolupament integral de la personalitat" (LDOIA 14/2010, de 27 de maig), és a dir, "quan estan privats de la necessària assistència moral o material" (art. 172 del Codi Civil).

No obstant, resulta important tenir present que tot i així els joves migrants estan "condicionats per la doble condició implícita com a menors subjectes de dret i migrants objectes de control" (Marco, 2017). El fet d'haver estat declarats com a menors desemparats i haver gaudit d'una mesura de protecció, no evita que, una vegada adquireixen la majoria d'edat, prima la seva condició d'estranger sobre la de tutelat (Durán, 2011). Una dualitat entre menor i migrant que s'accentua quan els menors migrants s'acosten a la majoria d'edat, perquè sent majors deixen d'ostentar una sèrie de drets reconeguts a l'ordenament jurídic als quals tenen accés mentre són menors d'edat. Per la qual cosa, l'accés a la majoria d'edat per part dels menors migrats, en moltes ocasions, comporta un agreujament dels processos de vulnerabilitat i d'exclusió social (Ortega, 2019).

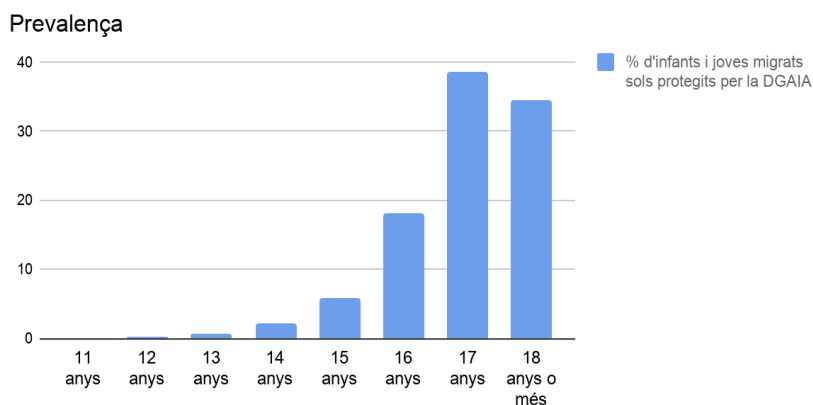

5. SITUACIÓ A CATALUNYA

Històricament Catalunya ha estat un territori que ha atret persones d'altres indrets, i el creixement demogràfic es basa principalment en l'arribada de nous col·lectius més que no pas en una natalitat alta (Anna Cabré citada per Campos i Alarcón, 2010). Però aquesta última dècada, el procés que s'ha experimentat amb l'arribada accelerada d'un nombre important de menors i joves d'origen estranger ha suposat un repte per les polítiques públiques i les administracions.

Resulta convenient analitzar les dades recollides a la Memòria de la Fiscalia General de l'Estat (2018), on es mostra que les Comunitats Autònomes amb major nombre de menors migrants sense referents familiars són Andalusia, Catalunya, Melilla, País Basc, Comunitat Valenciana, Ceuta i Madrid, ordenades respectivament de major a menor nombre de tuteles.

Per tant, Catalunya representa el segon territori receptor per excel·lència, i això suposa que té la responsabilitat de garantir l'atenció als infants i joves migrants sense referents familiars, i sobretot la seva inclusió social. Concretament a Catalunya, segons dades estadístiques del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya (2020), des de l'any 2015 fins al 2020, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) ha acollit un total de 8.618 casos de menors migrants sense referents familiars dels quals el 96,1% són de sexe masculí i provenen majoritàriament del Marroc (73%) i de l'Àfrica subsahariana (14%), entre d'altres territoris. També es mostra que la distribució segons el Servei Territorial es concentra a la província de Barcelona, i en menor incidència a Girona, Lleida i Tarragona.

FONT: Elaboració pròpia a partir del Departament de Treball, Afers Socials i Família (2020)

Però en l'actualitat la prevalença dels casos acollits per la DGAIA són 4.258, dels quals 2.794 menors d'edat estan tutelats i el 38,5% d'aquests menors tenen 17 anys, i 1.464 estan en pròrroga assistencial perquè han complert la majoria d'edat.

Aquestes dades alerten que en els propers mesos aquest 38,5% de menors seran majors d'edat i caldrà donar una resposta de qualitat per evitar possibles exclusions socials. De fet, cal qüestionar-se, què ha passat amb els 4.360 casos de menors migrats sols que ja no formen part del sistema de protecció?

6. CAMÍ DE LA INCLUSIÓ SOCIAL

6.1 Circuit de protecció

Recopilant informació mencionada anteriorment, resulta interessant aclarir l'itinerari que realitzen els menors i/o joves migrants sense referents familiars des de que arriben al territori espanyol fins que es produeix la desinstitucionalització (annex 2).

En el moment en el qual són detectats i considerats menors en situació de desemparament, l'Administració activa la seva intervenció prestant atenció immediata, és a dir, se'ls acull institucionalment (Moya, 2002) i s'inicia l'anàlisi de les circumstàncies personals i sociofamiliars del migrant per tal de confirmar la situació de desemparament; i mentrestant, es determina la seva edat mitjançant la realització d'una sèrie de proves mèdiques que poden oferir un càlcul estimat, però en cap cas l'edat exacta (Durán, 2007).

En aquest sentit, resulta rellevant analitzar que en el moment en el qual un menor migrant sense referents familiars trepitja territori espanyol, l'element determinant per poder ser acollits pel sistema de protecció no és tant el fet d'estar desemparats i molt menys de ser migrants, sinó la determinació de la seva edat per constatar que realment són menors de 18 anys.

En cas de ser major d'edat, no es considera desemparat i l'Administració de l'Estat resol la situació considerant-lo com a migrant irregular i efectuant la repatriació. En cas de ser considerat menor d'edat, i desestimar la repatriació tenint en compte l'interès superior del menor i la situació de desemparament, es valora la permanència i s'exerceix la tutela administrativa, competència de les Comunitats Autònomes, les quals adopten les mesures oportunes per satisfer les necessitats

jurídiques, socials, sanitàries, psicològiques, materials i formatives d'aquests joves (Fernández, 2010); així doncs, s'opta a la tutela residencial en centres d'acollida. Tot i que també existeix la tutela en família d'acollida, es una alternativa que gairebé no es contempla perquè els menors migrants pràcticament en la seva totalitat són acollits en recursos residencials (Monteros citat per Jiménez i Ramírez, 2005). I en el cas de Catalunya, l'organisme que promou el benestar de la infància i l'adolescència en alt risc de marginació social amb l'objectiu de contribuir al seu desenvolupament personal, i també la protecció i tutela, és la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA).

Però, què succeeix quan compleixen la majoria d'edat? En el moment en el qual els menors migrants sense referents familiars compleixen la majoria d'edat (18 anys), la tutela deixa de ser efectiva i pel jove comença un nou i complex procés de transició a la vida adulta. Concretament, tal com explica la Treballadora Social entrevistada per l'exploració, des dels centres de protecció, quan un jove compleix la majoria d'edat, s'intervé de la manera següent:

Primerament, es dur a terme una revisió de la situació familiar al país d'origen i de la presència, o no, de familiars o altres lligams al territori d'acollida.

- Si el jove disposa de referents familiars directes i es valora que la seva situació socioeconòmica possibilita la manutenció del jove, es proposa la reagrupació familiar, sobretot si els familiars resideixen al territori català.
- Si pel contrari no hi ha familiars directes, o es valora que no disposen d'una situació socioeconòmica adequada per assumir el rol de nucli familiar cuidador; s'exposa la situació a la DGAIA, i habitualment es proposa el tancament d'expedient de tutela per majoria d'edat i l'obertura de mesures assistencials, la qual cosa consisteix en una pròrroga d'estada al centre de tres mesos més.

Tot i així, les pròrroques assistencials no són il·limitades i també comporten altres problemes relacionats amb el col·lapse de places als centres destinats a menors. Com explica la professional entrevistada hi ha dificultats per mantenir a tots els joves que compleixen la majoria d'edat en pròrroga assistencial perquè les places han de ser ocupades prioritàriament per menors d'edat. Així doncs, degut al elevat nombre de joves que compleixen la majoria d'edat en els centres de protecció, la manca de recursos suficients d'habitatge per la transició a la vida adulta i l'autonomia personal, i la inusual possibilitat de reagrupació familiar; la situació obliga als professionals a seleccionar quins joves són mereixedors d'oportunitats

com una pròrroga assistencial en un centre de protecció o accedir a un altre recurs d'habitatge amb més autonomia. O pel contrari, sortir al carrer sense garanties de futur.

La selecció depèn de la trajectòria, comportament i evolució del jove en el recurs, així com la valoració de l'aprofitament de les oportunitats que se li han anat oferint. Per tant, "quan millor comportament, més evolució de caràcter positiu i major aprofitament dels recursos experimenti el jove, disposa de més possibilitats per sol·licitar les mesures assistencials quan assoleixi la majoria d'edat" (Entrevista a la Treballadora Social d'un centre de protecció).

Tanmateix, per mantenir les mesures assistencials i/o optar a renovacions de la pròrroga d'estada al centre, el jove ha de complir amb els objectius del pla de treball i el contracte que ha establert l'equip tècnic; perquè en cas contrari, les mesures assistencials podrien rescindir-se automàticament.

Per altra banda, també es sol·licita l'accés a un pis vinculat a programes d'inserció laboral, però només quan es valora que el jove compleix amb el "perfil idoni" d'autonomia i compta amb la capacitat d'executar satisfactòriament la normativa del recurs.

Malgrat això, probablement gran nombre de joves migrants sense referents familiars compleixen les condicions idònies per accedir a un PIL, però es tracta d'un privilegi que pocs poden gaudir, perquè els obstaculitza la manca de places disponibles a aquest tipus de recurs.

6.2 Mesures d'allargament del sistema de protecció

Conscients de la dificultat que suposa el trànsit a la vida adulta dels joves extutelats, a Espanya, amb l'aprovació de la Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, es va garantir la protecció d'aquells joves que han estat subjectes al règim de protecció una cop han arribat a la majoria d'edat. En aquest sentit, la situació de desemparament dels joves migrants sense referents familiars ha conduït a les autoritats espanyoles a prolongar l'ajuda o el suport d'aquest col·lectiu més enllà de la majoria d'edat. Però la manera d'efectuar aquesta prolongació del sistema de protecció dels joves migrants extutelats és diferent en les diverses Comunitats Autònomes espanyoles (Bravo i Santos, 2017).

El Parlament de Catalunya, l'any 2010, va crear la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA), que contempla mesures assistencials i de protecció pels joves extutelats. L'article 151 de la LDOIA disposa que, una vegada adquirida la majoria d'edat i extingides les mesures de protecció, l'organisme competent de la Generalitat pot disposar de les mesures assistencials que consideri necessàries si la persona interessada atorga el seu consentiment i justifica la necessitat de disposar de tals mesures. En aquest sentit, per considerar-se necessàries i poder beneficiar-se dels programes de suport a l'emancipació i l'autonomia personal es requereix que compleixin una sèrie de requisits i motivacions (Síndic de Greuges de Catalunya, 2012). Aquestes mesures assistencials poden tenir contingut econòmic, jurídic, social o bé consistir en la concessió o manteniment d'una plaça en un centre, que pot allargar-se fins els 21 anys d'edat.

En aquest cas, s'han posat en marxa programes des de l'Àrea de Suport a Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET). Es tracta d'una unitat de la DGAIA que ofereix als joves entre 16 i 21 anys atesos per la DGAIA, o que ho han estat, programes de seguiment socioeducatiu, allotjament, inserció sociolaboral, suport psicològic, assessorament jurídic, ajuts econòmics, entre d'altres, amb l'objectiu que assoleixin una plena inserció social i laboral en una situació d'autonomia i emancipació.

Concretant, en els pisos per a joves vinculats a programes d'inserció laboral, anomenats PIL, es proporciona residència i es cobreixen totes les necessitats bàsiques dels joves extutelats fins als 21 anys amb l'objectiu de facilitar la seva autonomia i reforçar la seva independència per tal de finalitzar amb èxit el seu procés d'integració social (Departament de Treball, Afers Socials i Família, 2010).

En efecte, aquests programes de suport a la transició dels joves migrants extutelats suposen un element clau per pal·liar processos d'exclusió. No obstant, el principal criteri per determinar que un jove està preparat per l'emancipació d'aquest recurs és "que el jove estigui treballant i hagi pogut estalviar el suficient com per poder fer front a un lloguer durant uns mesos" (Entrevista Educadora PIL).

6.3 Alternatives de recolzament per afrontar la desprotecció

El Departament de Treball, Afers Socials i Família (2010) ofereix un Servei d'acompanyament especialitzat per a persones joves d'entre els 16 i els 20 anys

tutelades i extutelades (SAEJ) com a alternativa a l'ingrés residencial, al qual es poden acollir els joves migrants extutelats, i que té l'objectiu de promoure la integració laboral, la independència i l'emancipació. Així com, recentment des del Departament de Treball, Afers Socials i Família (2019) s'ha creat un programa de mentoria com a eina d'intervenció social que promou una relació de suport i acompanyament entre persones adultes i els joves que migren sols perquè coneguin i es vinculin amb la societat d'acollida i, alhora, adquireixin competències lingüístiques i laborals. Però únicament, mentre el jove continua sota la tutela de la DGAIA.

En aquest sentit, la necessitat de poder donar respostes i recolzament als joves migrants extutelats sense requeriments, va propiciar que a finals de 2018 a Barcelona, un grup de joves migrants extutelats formés una associació que s'anomena EXMENAS, amb l'objectiu de fer de pont entre les entitats socials i els joves migrats que es troben en una major situació de desprotecció, al carrer (Rodríguez, 2018). Per tant, també treballen pels drets dels extutelats i contra la criminalització del col·lectiu.

A aquesta iniciativa, recentment també s'hi han sumat des de Girona amb la Tancada pels Drets a la Universitat de Girona, en què joves migrants extutelats i membres col·laboradors s'han unit per fer visible la situació de desprotecció i exclusió a la qual estan sotmesos els joves que han complert la majoria d'edat, i per exposar les necessitats i demandes d'aquestes persones en defensa dels drets humans.

També des de Creu Roja, s'ofereix un acompanyament jurídic a joves sense referents familiars d'entre els 18 a 21 anys que es troben en situació de vulnerabilitat social com a acció complementària del treball que es realitza des de l'administració pública amb aquest col·lectiu.

Per últim, també fer referència a l'existència d'una associació catalana sense ànim de lucre, impulsada per una jove extutelada a l'any 1997, anomenada Punt de Referència, amb l'objectiu d'afavorir la plena emancipació del jovent extutelat en el moment de la seva sortida dels centres de protecció als 18 anys. El seu treball s'enfoca a orientar els joves en aspectes importants pel futur com la inserció laboral, la recerca d'habitatge, la formació o la regularització de la documentació, en el cas dels estrangers; però també ofereix un acompanyament voluntari per donar cobertura a les necessitats de caràcter emocional. L'associació compta amb

dos programes d'acompanyament voluntari: el Programa Referents que ofereix, als joves que han sortit del sistema, una persona voluntària per proporcionar recolzament emocional, lúdic, lingüístic i social, així com acompanyament en la inserció laboral i la cerca d'habitatge; i el Programa Acull que ofereix als joves migrants la possibilitat de viure en un nucli familiar durant vuit mesos, per tal de cobrir la necessitat d'allotjament i disposar d'un adult referent.

De fet, tots els recursos alternatius existents són exposats de manera molt interactiva a la pàgina web de FEPA (Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits) dirigida a joves tutelats i extutelats amb l'objectiu de servir de guia per l'emancipació fent de pont amb les diferents entitats.

En definitiva, aquestes iniciatives també col·laboren en evitar que aquest col·lectiu s'exposi a l'exclusió social i se'ls faciliti la igualtat d'oportunitats.

7. IMPLICACIÓ DEL TREBALL SOCIAL

Des del perfil professional del Treball Social es realitza una intervenció inicial i primordial per garantir la protecció dels drets del menor a través de la detecció i el contacte directe amb els menors migrants que es troben en situació de carrer, on la funció principal del/de la treballador/a social s'enfoca en la mediació entre els joves i els recursos disponibles (Gallego et al., 2006).

Si bé és cert que la presència de la disciplina del Treball Social com a perfil professional implicat en les tasques d'atenció a joves migrants extutelats està difuminada, perquè la figura més present és dels professionals de l'Educació Social; el treballador/a social sí resulta rellevant en els recursos on s'atén a joves migrants tutelats, com és el cas dels centres residencials per tal desenvolupar les següents funcions: "la valoració de la situació del jove amb la posterior elaboració d'informes de desemparament, seguiment, tancament d'expedient i derivació a altres recursos, i també totes les gestions pertinents a la regularització documental dels joves del centre" (Entrevista a la Treballadora Social d'un centre de protecció).

No obstant, la majoria d'aquestes intervencions es duen a terme des d'una perspectiva interdisciplinària que combina i s'enriqueix de coneixements de diverses disciplines, però des del Treball Social també és important generar coneixement, i no només a través de la pràctica professional, sinó com a punt de partida pel desenvolupament d'aquesta pràctica. És a dir, "sense investigació

social no es possible realitzar treball social” (Richmond citat a Acero, 1988), per la qual cosa es ressalta com element fonamental: la realització d’una exploració de la problemàtica social, dels mètodes i les tècniques existents per tal de poder realitzar propostes metodològiques pròpies del Treball Social que parteixin de la realitat social amb l’objectiu de desenvolupar actuacions més eficaces. De manera que, com argumenta Barbero (2006) “les investigacions de Treball Social connectin amb la perspectiva operativa: conèixer per actuar, conèixer per redefinir la intervenció” (p.48).

En aquest sentit, resulta imprescindible donar èmfasi a la necessitat d’emprar la investigació de la realitat social dels joves migrants extutelats des de la perspectiva del Treball Social, per poder aportar nous elements com agents de canvi i millora en les intervencions de les problemàtiques socials entorn aquest col·lectiu, així com fer visible aquesta realitat per conscienciar a la població i minorar el racisme.

EXPOSICIÓ I ANÀLISI DE LES DADES RECOLLIDES

Per aprofundir en la exploració d'aquesta problemàtica social, s'han realitzat dues entrevistes per correu electrònic a professionals de l'àmbit dels joves migrants sense referents familiars; una de les entrevistes a una Educadora d'un Pis d'Inserció Laboral per a joves migrants majors d'edat vinculat a l'ASJTET, i l'altre a la Treballadora Social d'un centre de protecció de joves migrants menors d'edat vinculat a DGAIA. Per altra banda, s'ha dut a terme una enquesta online a 20 joves migrants que resideixen a Catalunya. En la recerca es fa esmena dels participants de manera anònima, ja que prèviament s'ha pactat l'anonimat per tal de garantir la confidencialitat i que es puguin expressar amb honestedat, la qual cosa permet aproximar-se al màxim a la realitat social que envolta aquest col·lectiu.

Tanmateix, es fa l'exposició i l'anàlisi de les dades recollides separant-les en els tres objectius plantejats al inici de l'exploració, per tal de generar una connexió directa entre la construcció de l'anàlisi de les dades i els objectius establerts.

RESULTATS

Primerament, per començar a fer-se una idea de la situació és important reflectir el perfil dels joves enquestats. En aquest cas, tots els joves són de gènere masculí, el 90% són d'origen magrebí i el 10% procedeixen de l'Àfrica Subsahariana, en edats compreses entre els 18 i 21 anys. Tretze dels joves van arribar al territori espanyol amb 17 anys, sis d'ells als 16 anys, i un als 15 anys. Tots els joves han estat tutelats en un centre de protecció i la seva estada al centre ha tingut una durada d'entre els 6 mesos i els 3 anys.

Objectiu 1

Analitzar els aspectes que dificulten la transició a la vida adulta dels menors o joves migrants sense referents familiars al territori català, que poden exposar-los a processos d'exclusió social.

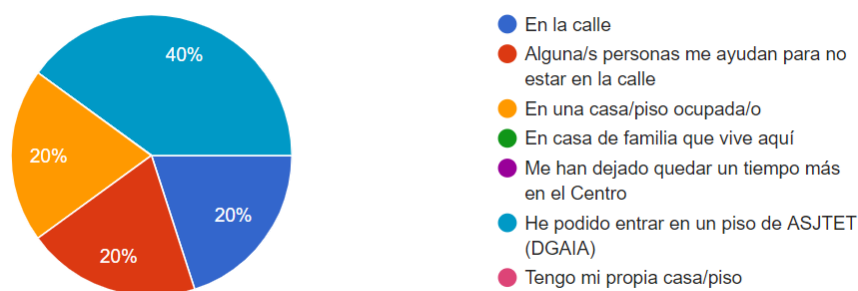
El 75% dels joves enquestats va complir la majoria d'edat en un centre de protecció, i el 25% restant no va complir els 18 anys al centre de protecció perquè abans de la majoria d'edat van poder accedir a un Pis d'Inserció Laboral.

Es mostren conscients de la transició que suposa per ells complir els 18 anys, marca un abans i un després en les seves vides, però aquells que han tingut accés a un Pis d'Inserció Laboral expressen que el fet de saber que continuarien protegits fins a la seva autonomia els tranquil·litzava a l'hora d'iniciar la transició a la vida adulta. A diferència d'aquells joves que no se'ls ha facilitat la oportunitat, que exposen la incertesa que els genera el futur i la por de sentir-se desprotegits i haver de sobreviure al carrer.

A més, cal tenir en compte que el 50% dels joves exposa que no estava preparat per viure de forma autònoma quan va sortir del centre de protecció perquè no disposava dels recursos econòmics ni les habilitats per poder viure sol, i un 40% considera que tot i disposar de les habilitats per viure sol, no tenia els recursos econòmics suficients per poder fer-ho.

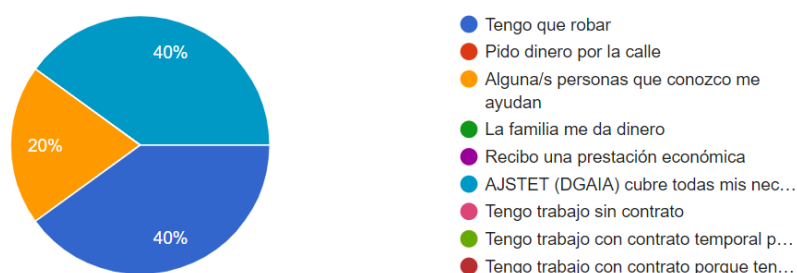
En aquest sentit, en l'àmbit residencial ens trobem amb un 40% dels joves que ha pogut accedir a un Pis d'Inserció Laboral de l'ASJTET, un 20% que es troba en situació de sensellarisme, un 20% que està ocupant un habitatge, i un 20% que té el recolzament d'una persona que li ofereix allotjament per evitar-li la situació de carrer.

Gràfic 1: Habitatge

En la mateixa línia, les dades recollides sobre l'àmbit econòmic mostren que hi ha un 40% dels joves que tenen les necessitats bàsiques cobertes per l'ASJTET, però també hi ha un 40% que ha de cometre furts per poder subsistir i un 20% restant és ajudat econòmicament per una persona que, des de la pròpia experiència i coneixement, molt probablement sigui algun/a educador/a del centre de protecció on ha estat acollit.

Gràfic 2: Procedència dels recursos econòmics

Per altra banda, referent a l'àmbit sociosanitari, tots els joves disposen de la targeta sanitària (TSI) com a document acreditatiu del reconeixement del dret a rebre assistència sanitària pel Servei Català de la Salut.

Pel que fa a la documentació administrativa, les dades recollides mostren que el 85% dels joves tenen el permís de residència, i el 25% restant no el té perquè se'ls hi ha caducat i no el poden renovar al no poder demostrar mitjans de vida. Tanmateix, una dada que revela un dels obstacles per la inclusió social dels joves migrants al territori és que cap dels joves disposa del permís de treball, la qual cosa els impedeix també complir el seu principal objectiu migratori.

En l'àmbit formatiu, cal destacar que el 55% dels joves té el títol d'Educació Secundària (ESO), el 25% només ha cursat l'Educació primària, el 15% no té cap formació, i el 5% ha arribat a adquirir el títol de Batxillerat. En aquest sentit, es demostra la diversitat en el perfil formatiu dels joves migrants al país d'origen, però tot i així, aquells joves amb nivells formatius baixos o els que tenen nivell però no l'han homologat al territori català, poden trobar-se amb dificultats per inserir-se al món laboral. No obstant, el fet que també dificulta la inserció al món laboral d'aquests joves és que un 70% d'enquestats no mostra motivació per continuar la seva formació professional perquè prefereix treballar el més aviat possible.

Finalment, en l'àmbit relacional es pot observar que en el 60% dels joves la seva xarxa social es basa en el grup d'iguals, persones migrants, la qual cosa pot generar un factor d'exclusió per l'aïllament envers la societat receptora.

Per part de les professionals, s'han pogut extreure declaracions respecte els aspectes que consideren que dificulten la transició a la vida adulta dels menors o joves migrants sense referents familiars al territori:

TREBALLADORA SOCIAL D'UN CENTRE DE PROTECCIÓ

Des de la meua perspectiva son nombrosos els aspectes que dificulten la transició a la vida adulta dels joves migrats sols sense referents familiars al territori, donat que la seva acollida s'ha realitzat amb molt poca preparació per part de l'estat espanyol. Així doncs, ens trobem amb la gran dificultat que suposa la mancança de recursos d'habitatge i també d'oportunitats laborals, la qual cosa es veu agreujada pel racisme i la discriminació que encara es troba latent en els nostres temps malauradament. Tanmateix, la llei d'estrangeria no facilita la seva inclusió en relació als aspectes documentals, doncs existeix una gran dificultat de que un noi migrat sol amb 18 anys, pugui aconseguir un contacte laboral d'un any que li permeti obtenir una autorització d'excepció de treball i d'aquesta forma, les possibilitats d'integració laboral es veuen reduïdes i consegüentment també les de consecució de la seva autonomia personal.

Així com també, han donat la seva opinió sobre si els joves que compleixen la majoria d'edat disposen dels recursos i les habilitats necessàries per efectuar l'emancipació cap a una vida autònoma:

EDUCADORA D'UN PIS D'INSERCIÓ LABORAL

Són diverses les àrees en les que no estan suficientment preparats per a aquesta emancipació. En l'àrea documental, la majoria no disposen de permís de treball, pel que no podran accedir al món laboral. Hi ha una mancança de coneixements en l'àrea de tramitació administrativa, ja que en els centres de menors no se'ls prepara per poder dirigir-se a les diferents administracions de manera autònoma, com son els recursos sanitaris, estrangeria, consolats, ajuntaments, tresoreria de la seguretat social, serveis d'ocupació, serveis socials, etcètera. I en la majoria de casos els joves tampoc han pogut accedir a una formació laboral de qualitat ni a una bona formació en llençües.

Fent menció a l'entrevista de l'Educadora del Pis d'Inserció Laboral, en què exposa la mancança de coneixement dels joves en l'àrea de tramitació administrativa, el 50% dels joves enquestats també assumeixen que en el centre de protecció no se'l va informar d'on havien de dirigir-se o què havien de fer en cas de necessitar ajuda o tramitar la seva documentació després de la desinstitucionalització.

En definitiva, les explicacions de les professionals de l'àmbit coincideixen en un aspecte que resulta molt rellevant per la dificultat que suposa pels joves migrants alhora de complir la majoria d'edat: l'obtenció del permís de treball. Un aspecte que des del punt de vista del 85% dels joves enquestats, és el que més els dificulta poder disposar d'una vida digna al territori català.

Objectiu 2

Descobrir si el sistema de protecció actual afavoreix, o no, la inclusió social dels joves migrants extutelats.

Tenint en compte que el 70% dels joves migrants enquestats ha vingut per quedar-se al territori espanyol o català, i amb l'esperança d'algun dia poder aconseguir la nacionalitat; pren rellevància revisar si el sistema de protecció i la societat receptora afavoreix la inclusió dels joves migrants o els factors de vulnerabilitat a l'exclusió social continuen presents durant i després de la institucionalització.

En aquest sentit, les professionals entrevistades aporten explicacions ben reveladores sobre la realitat:

EDUCADORA D'UN PIS D'INSERCIÓ LABORAL

El risc d'exclusió social continua després de la desinstitucionalització, és més, s'agreuja, ja que la majoria de joves sense referents familiars no tenen cobertes les seves necessitats bàsiques ni possibilitats d'accedir al món laboral, i això els aboca a haver de subsistir com poden dins una societat que ignora el problema.

Així com també fan menció a un aspecte que alguns joves enquestats van esmentar quan se'ls va fer valorar de l'1 al 10 la seva estada al centre de protecció i explicar perquè ho valoraven amb aquella puntuació. Dels 20 joves que van participar a l'enquesta, 12 d'ells van valorar la seva estada al centre amb una puntuació de 5 o inferior; i alguns dels arguments feien referència a la rigidesa normativa i d'altres a que el tracte rebut per part dels professionals no era igual per a tots els joves.

TREBALLADORA SOCIAL D'UN CENTRE DE PROTECCIÓ

Des dels recursos de protecció es treballa per contribuir a la seva inclusió social però així i tot els factors de vulnerabilitat a l'exclusió social continuen estant presents per tota la manca de recursos esmentada anteriorment. A més a més, a l'actualitat, es possible trobar-se amb una falta de preparació en les diferents entitats que assumeixen aquest càrrec de guarda i custòdia del menor, doncs resulta familiar trobar-se amb manca de personal, manca de formació o d'experiència professional i manca d'interdisciplinarietat dintre de l'equip. Tanmateix, és possible trobar una manca de valors morals dintre del propi equip de professionals que sovint contribueix a la exclusió social d'alguns dels nois del propi centre.

Baix el meu punt de vista, aquestes irregularitats es poden deure a un desconeixement de la pròpia entitat del col·lectiu amb el que es treballa o a una manca de vocació, motivació, empatia i recursos per poder desenvolupar la seva tasca adequadament.

Tot i així, existeix una diversitat d'experiències personals i perspectives de la realitat que es fa visible en les respostes dels joves enquestats sobre el seu sentiment d'inclusió a la societat catalana. Un 35% dels joves sent que se l'exclou de la societat per ser migrant i no disposar dels mateixos drets que la resta de ciutadans del territori, un 45% es sent algunes vegades inclòs i d'altres exclòs de la societat, i un 20% se sent un membre inclòs a la societat.

Objectiu 3

Conèixer quin paper té o pot tenir el Treball Social en la intervenció en l'àmbit dels joves migrants i la problemàtica col·lectiva.

En referència aquest objectiu, a l'enquesta realitzada als joves migrants majors d'edat se'ls va formular una pregunta en relació a si han establert contacte amb els Serveis Socials bàsics, entenent que es tracta d'un sistema accessible per tota la població i els equips professionals que presten els serveis són majoritàriament Treballadors/es Socials. Tanmateix, el 45% dels joves desconeix que són els Serveis Socials bàsics, el 20% no té contacte amb els Serveis Socials bàsics o no sap on s'ha de dirigir per poder tenir-lo, i el 35% afirma tenir contacte i disposar d'un/a referent Treballador/a Social.

En aquest aspecte, les entrevistes a les professionals també s'han orientat a incidir sobre el paper del perfil professional del Treball Social en el cas concret de cada recurs:

TREBALLADORA SOCIAL D'UN CENTRE DE PROTECCIÓ

En el recurs on exerceixo la meua tasca professional no existeix la figura de treballador/a social, de forma que aquestes funcions han de ser desenvolupades per un professional que no té formació en aquest àmbit. Així doncs, és la psicòloga del centre la que assumeix les funcions que impliquen la seva figura juntament amb les que deuria desenvolupar el treballador social. El fet que porta a no disposar de la figura d'un treballador social en el nostre centre es deu a que es tracta d'un recurs amb un nombre reduït d'usuaris i a que la mancança de recursos econòmics en quant a la contractació de personal per part de la pròpia entitat ha portat a haver de prioritzar entre diferents professionals. En confiança, no sé segur si és per mancança de recursos o per falta de ganes d'invertir-los.

EDUCADORA D'UN PIS D'INSERCIÓ LABORAL

No existeix, de fet hi ha intrusisme laboral i molts professionals d'altres àmbits realitzen les tasques pròpies del treballador/a social. Molt probablement el motiu sigui minimitzar la despesa econòmica per part de les institucions que gestionen aquest tipus de recursos.

Així doncs, en cap dels dos recursos hi és present la figura de Treballador/a Social tot i desenvolupar les tasques designades a aquests professionals. Per tant, es fa menció a l'intrusisme laboral que segons l'article 11.1 de la Llei 7/2006, de 31 de maig, d'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals, es defineix com "la realització d'actuacions professionals sense complir els requisits establerts legalment per a l'exercici de la professió"; que principalment es refereix al requisit de disposar de la titulació acadèmica corresponent.

CONCLUSIONS

La present exploració permet extreure una idea prou clara sobre la realitat social dels joves migrants sense referents familiars quan compleixen la majoria d'edat i l'acumulació de factors de vulnerabilitat social interrelacionats que els exclou de la societat receptora. Certament, són diversos els factors i en diferents àmbits els que contribueixen en el procés d'exclusió social d'aquest col·lectiu. No obstant, els més rellevants són la restricció o privació de l'accés a la ciutadania que alhora limita l'accés al mercat laboral, i el mateix impedeix disposar de recursos econòmics suficients per poder accedir a un habitatge digne, tres pilars fonamentals perquè una persona pugui estar inclosa a la societat. Per tant, esdevé una correlació de mancances i obstacles que els aboca a una situació d'extrema supervivència.

En aquest sentit, resulta rellevant fer menció a la important tasca que s'ha de desenvolupar des dels centres de protecció per tal de preparar aquests joves per a la transició a la vida adulta. Primordialment, es requereix intervenir en la regularització de la situació administrativa de cada jove de manera immediata, per després poder centrar la intervenció en incidir en l'aprenentatge de la llengua i la formació professional, la gestió de la tramitació administrativa, i d'habilitats personals per tal de fomentar la vida autònoma fora del recurs. D'aquesta manera, els joves, al complir la majoria d'edat, disposarien d'una base formativa imprescindible per accedir al món laboral. En contrapartida, cal tenir en compte que la mobilitat geogràfica dels joves i l'edat mitja d'arribada al territori també suposa un obstacle per desenvolupar intervencions de qualitat per part dels professionals dels centres de protecció, ja que disposen d'un temps reduït i limitat abans de que el jove compleixi la majoria d'edat.

Actualment, quan el jove compleix la majoria d'edat disposa de tres principals vies residencials a les quals pot accedir: la pròrroga assistencial per mantenir o allargar la seva estada al centre de protecció, l'accés a un recurs de major autonomia com és el cas dels Pisos d'Inclusió Laboral de l'ASJTET, o la situació de sensellarisme. Sense deixar de tenir present la mancança de recursos d'habitatge per joves migrants majors d'edat, tal com va exposar la treballadora social d'un centre de protecció, el camí que emprèn el jove depèn de la classificació de la seva conducta dins del centre, probablement des d'un criteri subjectiu dels professionals, com a

variable per determinar si és un menor “inserible” o no; i és així com, aquells joves sobre els quals existeix una expectativa de major èxit en l’itinerari establert, són derivats a recursos residencials amb major grau d’autonomia. En aquest sentit, es pot considerar que des dels recursos de protecció es comença a determinar l’exclusió o inclusió social del jove al territori.

Per altra banda, és important reflexionar sobre de la dualitat legislativa que en un primer moment acull al menor migrant, garantint la seva protecció com a qualsevol menor nacional, però que en arribar el divuitè aniversari del jove, aquest queda exclòs del sistema de protecció i per tant, en una situació d’extrema vulnerabilitat social i sense garanties de futur degut a la privació de drets fonamentals que estableix la Llei d’Estrangeria. Des d’aquesta perspectiva, caldria plantejar-se que si advoquem pels drets de la infància i l’adolescència hauríem de continuar amb la mateixa lògica i recolzar els Drets Humans que defensen la llibertat per decidir on viure i gaudir d’una vida digna allà on sigui. És més, no té cap sentit que l’Estat vetlli per la protecció i els drets dels menors migrants per posteriorment, acabar arrabassant-los-hi al complir la majoria d’edat, sobretot en l’àmbit laboral, quan se’ls pot considerar persones que poden contribuir en l’economia nacional ja que, com diria Karl Marx, són una força productiva.

Per ara, l’accés dels joves migrants al món laboral es troba restringit per l’exigència que s’estableix als requisits d’accés al permís de treball, fet que propicia que aquests joves hagin de buscar alternatives il·lícites per obtenir recursos econòmics que els permetin subsistir, la qual cosa es pot traduir en un possible augment de l’economia submergida i la delinqüència. Tanmateix, és cert que recentment hi ha hagut avanços que afavoreixen la integració social dels menors migrants sense referents familiars, facilitant-los l’adquisició d’una situació regular al territori espanyol i el permís de treball automàticament. Però ara, cal reivindicar la igualtat d’oportunitats establint un decret que ofereixi el permís de residència i treball també a tots els joves que han estat tutelats per l’administració, sense que l’edat sigui una condició sine qua non per dificultar la incorporació al mercat laboral pels extutelats.

En conseqüència, la dificultat dels joves migrants per inserir-se laboralment, des dels recursos destinats a atorgar una major autonomia als joves majors d’edat com els pisos d’inserció laboral, en els quals el seu principal objectiu és inserir els joves al món laboral, resulta un repte gairebé inassolible. Així doncs, aquest recurs perd

la raó de ser i tan sols suposa un allargament de protecció i manutenció pels joves, que quan finalitza, els situa en el punt inicial de desprotecció i exclusió social.

Altrament, arrel de la situació actual d'emergència sanitària pel COVID-19, s'han determinat mesures urgents en matèria d'ocupació agrària pel Real Decret-Llei 13/2020, de 7 d'abril, en la qual s'estableix que els beneficiaris d'un contracte de treball temporal poden ser "els joves nacionals de tercers països, que es trobin en situació regular d'entre els 18 als 21 anys" entre d'altres col·lectius. En aquest sentit, aquesta situació ha contribuït a que l'Estat flexibilitzi als joves migrants l'accés al mercat de treball concedint també, des del 26 de maig del 2020, als beneficiaris d'aquesta oportunitat, poder gaudir del permís de treball durant dos anys sense limitacions de sector ni territori, la qual cosa suposa un bon impuls per la seva incorporació al mercat laboral i també per a l'adquisició d'experiència professional. Però, com s'ha mencionat anteriorment, es necessari facilitar les oportunitats a tots els joves i no només en situacions d'emergència o per conveniència de l'Estat.

En quant a la implicació del Treball Social en aquest àmbit d'intervenció, ha quedat reflectit que no es respecta la interdisciplinarietat en els equips professionals perquè, en alguns casos, les funcions dels/de les treballadors/es socials són desenvolupades per professionals d'altres branques socials. Per tant, a més de ser una professió difosa per la presència principalment de l'Educació Social, també pateix d'intrusisme laboral.

Per altra banda, resulta impactant que els resultats obtinguts a l'exploració indiquin que una elevat nombre de joves no té contacte amb els/les professionals del Treball Social o desconeix l'existència d'aquesta figura. Per aquest motiu, es primordial que des del Treball Social es reivindiqui la importància de la nostra professió com a disciplina que pot aportar l'ajuda tècnica necessària per la inclusió social dels joves migrants, sobretot després de la majoria d'edat. Dit d'un altre manera, és imprescindible garantir un seguiment dels casos amb la finalitat de contribuir en el benestar social d'aquest col·lectiu i evitar que els joves durant la transició a la vida adulta experimentin una regressió en els seus projectes vitals. I tanmateix, cal tenir en consideració el valor de la investigació per adquirir coneixement sobre la problemàtica social i adequar els projectes socials a la realitat social, tant des d'una dimensió individual, com grupal i/o comunitària del Treball Social.

BIBLIOGRAFIA

Acero, C. (1988). La investigación en Trabajo social. *Escuela Universitaria de Trabajo Social, Universidad Complutense de Madrid*, 1, 35-46.

Aparicio, L. (2015). Avances y desafíos en la regulación de los menores extranjeros no acompañados en España. *Revista Boliviana de Derecho*, (20). Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5114899>

Bàrbara, M. (2009). ¿Quién me ayuda a hacerme mayor?: el acompañamiento socieducativo en la emancipación de los jóvenes extutelados. *Educación social: Revista de intervención socioeducativa*, (42). Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3053571>

Barbero, M. (2006). La autogestión del Trabajo Social y la perspectiva del investigador. *Cuadernos de Trabajo Social*, 19, vol. LXIX, 43-54. Recuperat de <https://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/view/CUTS0606110043A>

Blancas, R., & Belén, G. (2010). Estrategias de intervención social con jóvenes inmigrantes ex tutelados por el Servicio de Protección de Menores. *Documentos de trabajo social: Revista de trabajo y acción social*, (47). Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3655759>

Bosch, R.M. (12 octubre 2018). Temor que el col·lapse en l'acollida de menors generi més sensesostre. *La Vanguardia*. Recuperat de <https://www.lavanguardia.com/encatala/20181012/452305412358/temor-que-el-collapse-en-lacollida-de-menors-generi-mes-sensesostre.html>

Bravo, R. (2005). La situación de los Menores Extranjeros No Acompañados en España. *Conferencia Regional sobre Migraciones de los menores no acompañados: actuar de acuerdo con el interés superior del menor*. Conferència realitzada pel Consell d'Europa, Estrasburg. Recuperat de

https://www.bienestaryproteccioninfantil.es/imagenes/tablaContenidos03SubSec/MG-RCONF_2005_11_Report_%20Spain_es.pdf

Bravo, A. & Santos-González, I. (2017) Menores Extranjeros no acompañados en España: necesidades y modelos de intervención. *Psychosocial Intervention*, v.26 (1), 55-62. Recuperat de

<http://www.copmadrid.org/webcopm/publicaciones/social/in2017v26n1a7.pdf>

Campos, R. A., & Alarcón, A. A. (2010). *Joves d'origen immigrant a Catalunya. Necessitats i demandes. Una aproximació sociològica* (1ª ed.). Barcelona, Catalunya: Generalitat de Catalunya.

Col·legi de Periodistes de Catalunya, Consell de l'Audiovisual de Catalunya, & Generalitat de Catalunya. (2019). *Recomanacions sobre el tractament informatiu de la infància i l'adolescència tutelada per l'Administració*. Recuperat de

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/recomanacions_IT/

Creu Roja. (2014). Creu Roja Catalunya. Recuperat de

<http://www.creuroja.org/AP/CM.aspx>

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2010). *Servei de residència o pisos per a joves vinculats a programes d'inserció laboral*. Recuperat de https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/serveis_socials/servei_socials_especialitzats/infancia_adolescencia_i_joventut/servei_de_residencia_o_pisos_per_a_joves_vinculats_a_programes/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2011). Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Recuperat de

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/el_sistema_catala_de_proteccio_a_la_infancia_i_ladolescencia/direccio_general_datencio_a_la_infancia_i_ladolescencia_dgaia/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2019). Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET). Recuperat de

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/Area-de-Suport-als-Joves-Tutelats-i-Extutelats-ASJTET/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2019). Mentoria amb adolescents i joves migrats sols. Recuperat de

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/immigracio/programesmentoria/mentoriajovesmigratssols/

Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. (2020). Dades estadístiques. Recuperat de

https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/infancia_i_adolescencia/estrategiacatalanaacollida/dades/

Díez, F. J. (2012). Indefinición del interés superior del menor extranjero no acompañado en perjuicio de su protección. *Revista electrónica del Departamento de Derecho de la Universidad de La Rioja, REDUR*, (10). Recuperat de

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4104564>

Durán, F.J. (2007). Las Administraciones Públicas ante los Menores Extranjeros No Acompañados: entre la represión y la protección. *Revista Electrónica de la Facultad de Derecho de la Universidad de Granada*, 1-41.

Durán, F. J. (2011). Los derechos de los menores no acompañados inmigrantes y solicitantes de asilo en la Unión Europea de las fronteras fortificadas y sus Estados miembros. *Trace. Travaux et recherches dans les Amériques du Centre*, (60), 9-24.

Federació d'Entitats amb Projectes i Pisos Assistits (FEPA). (2020). Qui som | Guia Emancipació Catalunya. Recuperat de

<http://www.guiaemancipacio.org/catalunya/qui-som/>

Fernández , B. (2010). Menores no acompañados de la vulnerabilidad social a la invisibilidad institucional. *Zerbitzuan: Gizarte zerbitzuetarako aldizkaria = Revista de servicios sociales*, (48). Recuperat de

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6309576>

Gallego, V., Pérez, I., Martínez, J. J., Ortiz, A., Valero, M., & Pastor, M. (2006). La integración social de los menores inmigrantes no acompañados nuevos retos en la Comunidad de Madrid. *Acciones e investigaciones sociales, N° Extra 1*.

Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2001982>

García España, E. (2001). Menores de Edad y Registros policiales. *Revista de derecho penal y criminología*, (8). Recuperat de

<http://e-spacio.uned.es/fez/eserv.php?pid=bibliuned:revistaDerechoPenalyCriminologia-2001-8-5080&dsID=Documento.pdf>

García España, E. (2014). Delincuencia de inmigrantes y motivaciones delictivas. *Indret: Revista para el Análisis del Derecho*, (4). Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4873333>

Gil, R. (8 septiembre 2018). Soledad y riesgo de exclusión: la vida de los 'MENA' desde que pisan España hasta cumplir 18. *Rtve*. Recuperado de <https://www.rtve.es/noticias/20180908/soledad-riesgo-exclusion-vida-mena-desde-pisan-espana-hasta-cumplir-18/1792961.shtml>

Grupo de investigación IFAM. (2010). *Sueños de bolsillo: Menores Migrantes No Acompañados/as en España*. Recuperat de https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/Suenos_de_bolsillo.pdf

Hadjab, H. (2011). Entender el fenómeno de los llamados “menores extranjeros no acompañados”. En F. J. García Castaño y N. Kressova. (Coords.). *Actas del I Congreso Internacional sobre Migraciones en Andalucía*, 925-934. Granada: Instituto de Migraciones. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4051656>

Instrucció 1/2020 de la Secretaria de l'Estat de Migracions por la que se habilita a trabajar a menores extranjeros en edad laboral. *Ministeri de la Inclusió, Seguretat Social i Migracions*. Recuperat de http://extranjeros.mitramiss.gob.es/es/normativa/nacional/instrucciones_sgje/documentos/2020/report_final_200305_Instruccion_MENAS.pdf

Jiménez, M. y Ramírez, A. (2005). *Las otras migraciones. La emigración de menores marroquíes no acompañados en España*, Madrid: Akal, 57-88.

Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor, de modificació parcial del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil. *BOE núm. 15 § 1069* (1996).

Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. *BOE núm. 10 § 544* (2000).

Llei 7/2006, de 31 de maig, de l'exercici de professions titulades i dels col·legis professionals. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya núm. 342* (2006). Recuperat de <https://www.parlament.cat/document/nom/TL56.pdf>

Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya núm.720/VIII* (2010). Recuperat de <https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

Llei 26/2015, de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència. *BOE núm. 180 § 8470* (2015).

López Fernández, M. P. (2016). Tres perspectivas en torno a la desviación: Becker, Bourdieu y Elster. *Iberóforum. Revista de Ciencias Sociales de la Universidad Iberoamericana*, XI(21). Recuperat de <https://www.redalyc.org/pdf/2110/211049494007.pdf>

Manríque, P. (5 de gener 2015). Tratan a los menores como un problema del que protegerse. *Diagonal*. Recuperat de <https://www.diagonalperiodico.net/libertades/25246-tratan-menores-como-problema-del-protegerse.html>

Manzani, L., & Arnosó, M. (2014). Bienestar psicosocial en menores y jóvenes extranjeros sin referente familiar adulto: factores de riesgo y protección. *Norte de salud mental*, XII(49). Recuperat de

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4830464>

Marco, E. (2017). Joventut migrant, control i exclusió social. *VII Congrés Català de Sociologia i V Congrés Català de Joves Sociòlegs / Sociòlogues: llibre de resums de les sessions dels Grups de Treball*, 139.

<https://doi.org/10.17345/9788484246114>

Markez, I. & Pastor, F. (2010). Menores Extranjeros No Acompañados (MENA), un colectivo especialmente vulnerable ante las drogas. *Zerbitzuan: Gizarte zerbitzuetarako aldizkaria: Revista de servicios sociales*,(48). Recuperat de

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3419593>

Melendro, M., & Rodríguez, A. E. (2015). Los estudios sobre el tránsito a la vida adulta de jóvenes vulnerables y estrategias para su inclusión social . *Revista de estudios de juventud*, (110). Recuperat de

http://www.injuve.es/sites/default/files/2017/46/publicaciones/revista110_11-estudios-transito-vida-adulta-jovenes-vulnerables.pdf

Memoria de la Fiscalía General del Estado 2018. (2018). Recuperat de

https://www.fiscal.es/memorias/memoria2019/FISCALIA_SITE/index.html

Moya, D. (2002). La intervención sobre los menores inmigrantes desamparados en Cataluña. Reflexiones desde la Constitución. *Migraciones. Publicación Del Instituto Universitario De Estudios Sobre Migraciones*, (12). Recuperat de

<https://revistas.comillas.edu/index.php/revistamigraciones/article/view/7197>

Ortega, J. (2019). *De menor migrante a joven extutelado/a: Los retos en el proceso de transición hacia la mayoría de edad. El caso de la comunidad autónoma de Andalucía* (Tesis Doctoral). Recuperat de

<https://digibug.ugr.es/handle/10481/56015>

Punt de referència. (2020). *Acompanyament de Joves Extutelats*. Recuperat de

<https://www.puntdereferencia.org/>

Quiroga, V. (2003). *Els petits "Harraga" menors immigrants irregulars no acompanyats d'origen marroquí a Catalunya* (Tesis Doctoral). Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.

Real Decret de 24 de juliol de 1889 pel que es publica el Codi Civil. *BOE núm.* 206 § 4767 (1889).

Real Decret 557/2011, de 20 de abril, pel que s'aprova el Reglament de la Llei Orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, després de la seva reforma per la Llei Orgànica 2/2009. *BOE núm.* 103 § 7703 (2011).

Real Decret-Llei 13/2020, de 7 d'abril, pel que s'adopten determinades mesures urgents en matèria de ocupació agrària. . *BOE núm.* 98 § 4332 (2020).

Rodríguez, P. (27 novembre 2018). Los migrantes que han estado tutelados en centros de menores: "Basta de hablar de nosotros sin nosotros". *El diario*. Recuperat de

https://www.eldiario.es/catalunya/exmenas-colectivo-jovenes-migrantes-extutelados_0_840266123.html

Sarasa, S., & Sales, A. (2009). *Itinerarios y factores de exclusión social*. Recuperat de

<https://www.sindicadegreugesbcn.cat/pdf/monografics/itineraris.es.pdf>

Síndic de Greuges de Catalunya. (2012). *Informe al Parlament 2011*. Recuperat de

<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3110/Informe%20al%20Parlament%202011%20catala.pdf>

Subirats, J., Alfama, E., & Obradors, A. (2009). Ciudadanía e inclusión social frente a las inseguridades contemporáneas. La significación del empleo. *Documentos de Trabajo (Fundación Carolina)*, (32). Recuperat de

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3049450>

Subirats, J., Riba, C., Giménez, L., Obradors, A., Giménez, M., Queralt, D., Bottos, P., & Rapoport, A. (2004). *Pobreza y exclusión social: Un análisis de la realidad española y europea* [Colección Estudios Sociales] (num. 16). Recuperat de

https://www.researchgate.net/profile/Clara_Riba/publication/301824451_Pobreza_y_exclusion_social_Un_analisis_de_la_realidad_espanola_y_europea/links/5729ec3c08ae057b0a076e20.pdf

Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2014). Joves extutelats: el repte d'emancipar-se avui. *Dossiers del Tercer Sector* (33). Recuperat de

http://www.tercersector.cat/sites/tercersector.cat/files/dossier_joves_extutelats_e_l_repte_demancipar-se_avui.pdf

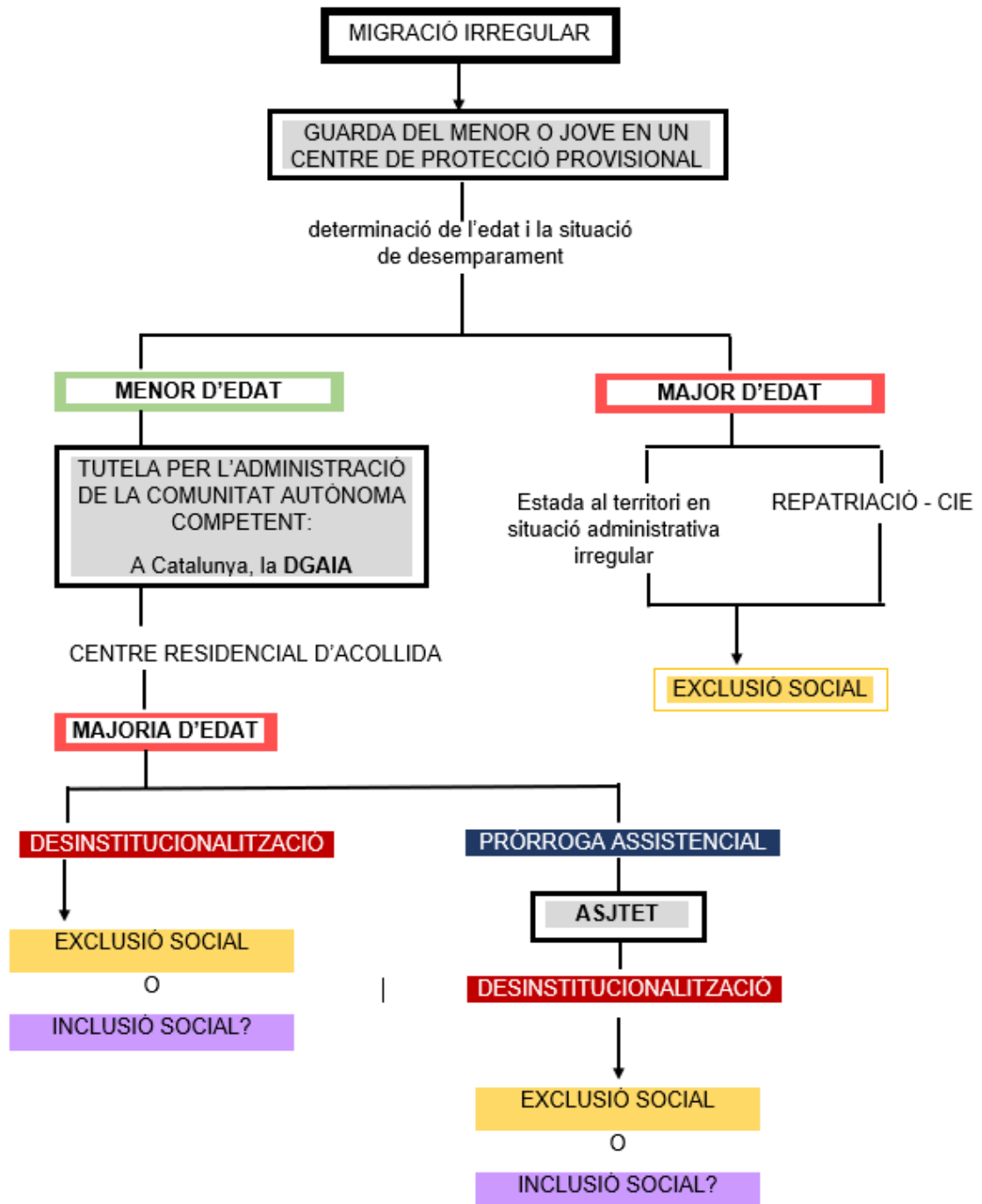
ANNEXOS

Annex 1: Taula dels àmbits d'exclusió social

LA EXCLUSIÓN SOCIAL DESDE UNA PERSPECTIVA INTEGRAL				
Ámbitos	Principales factores de exclusión	Ejes de desigualdad social		
Económico	Pobreza económica	Género	Edad	
	Dificultades financieras			
	Dependencia de prestaciones sociales			
	Sin protección social			
Laboral	Desempleo			Etnia / procedencia o lugar de nacimiento
	Subocupación			
	No calificación laboral o descalificación			
	Imposibilidad			
	Precariedad laboral			
Formativo	No escolarización o sin acceso a la educación obligatoria integrada			
	Analfabetismo o bajo nivel formativo			
	Fracaso escolar			
	Abandono prematuro del sistema educativo			
	Barrera lingüística			
Sociosanitario	No acceso al sistema y a los recursos sociosanitarios básicos			
	Adicciones y enfermedades relacionadas			
	Enfermedades infecciosas			
	Trastorno mental, discapacidades o otras enfermedades crónicas que provocan dependencia			
Residencial	Sin vivienda propia			
	Infravivienda			
	Acceso precario a la vivienda			
	Viviendas en malas condiciones			
	Malas condiciones de habitabilidad (hacinamiento...)			
	Espacio urbano degradado, con deficiencias o carencias básicas			
Relacional	Deterioro de las redes familiares (conflictos o violencia intrafamiliar)			
	Escasez o debilidad de redes familiares (monoparentalidad, soledad...)			
	Escasez o debilidad de redes sociales			
	Rechazo o estigmatización social			
Ciudadanía y participación	No acceso a la ciudadanía			
	Acceso restringido a la ciudadanía			
	Privación de derechos por proceso penal			
	No participación política y social			

Font: Elaborat per Subirats (2004).

Annex 2: Esquema del circuit de protecció

Font: Elaboració pròpia a partir de l'exploració bibliogràfica i l'observació directa.

Annex 3: Compromís de confidencialitat

DECLARACIÓ DE COMPROMÍS DE CONFIDENCIALITAT

En / na Andrea Plans de Maya amb DNI 39402282Q, com a estudiant del Grau en Treball Social a la Universitat de Girona; en els termes establerts per la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal, em comprometo a no revelar cap tipus d'informació sobre les dades personals dels professionals entrevistats per la realització del Treball Final de Grau.

En aquest cas, en/na _____ amb DNI _____
accepto col·laborar en la exploració i recerca de l'estudiant, com a professional de l'àmbit dels menors o joves migrants sense referents familiars.

Signatura estudiant

Signatura entrevistat/da

Annex 4: Entrevista TS d'un centre de protecció

1. Des del recurs on exerceixes la professió, com s'intervé quan un jove compleix la majoria d'edat?

Donat que no disposem de recursos d'habitatge de transició a la vida adulta i autonomia personal suficients per poder derivar-los, es fa una revisió de la situació familiar al seu país d'origen i també de la presència o no de familiars o altres lligams en el territori d'acollida que puguin fer-se'n càrrec del jove o oferir-li algun tipus de suport, ja sigui d'habitatge, que li puguin ajudar a trobar un treball amb algun conegut, etc.

Si el jove disposa de referents familiars directes amb qui ha estat realitzant permisos de pernocta els caps de setmana durant la seva estància en el nostre centre i es valora que la seva situació socioeconòmica possibilita la manutenció del noi, es proposa un reagrupament familiar, sobre tot si aquests familiars es troben en el territori català (no hem fet cap reagrupació familiar fins ara amb familiars que es troben fora de Catalunya i no és tant habitual que es faci baix el meu coneixement). Si per el contrari no hi ha familiars directes o es valora que els vincles dels que el noi disposa en el nostre entorn no disposen d'una situació socioeconòmica adequada per fer-se càrrec d'ell o no poden assumir adequadament el rol de nucli familiar cuidador, s'exposa la situació a la DGAIA i generalment es proposa el tancament d'expedient de tutela per majoria d'edat i l'obertura de mesures assistencials, lo qual consisteix en una pròrroga de tres mesos més en el centre, amb la finalitat de cobrir les seves necessitats bàsiques, però sobre tot amb la finalitat d'oferir-li un suport i acompanyament per tal de que pugui clarificar el seu projecte futur i treballar per aconseguir els objectius del seu projecte migratori, tractant d'aconseguir la seva emancipació el més aviat possible. Bàsicament durant aquest temps es tracta d'oferir-li suport mentre busca treball i l'oportunitat de que continuï adquirint aprenentatges per tal de sortir del centre amb major preparació per al seu futur (aprenentatge de llengües, coneixements prelaborals i d'oficis...).

No obstant això, donat el volum de joves que estan assolint la majoria d'edat i que no tenen familiars que puguin fer-se'n càrrec d'ells, tampoc resulta fàcil mantenir-los a tots en el centre, doncs com a majors d'edat haurien de sortir del sistema de protecció i les places en aquests centres haurien de ser ocupades per menors

prioritàriament. Per aquest motiu, s'ha de fonamentar molt bé la sol·licitud de les mesures assistencials i un dels aspectes que es té en compte a l'hora de fer aquesta sol·licitud és la trajectòria del noi en el recurs, quin és el seu comportament, quina ha sigut la seva evolució i s'hi està realitzant un aprofitament de les oportunitats que se li han anat oferint. Quan millor comportament, més evolució de caràcter positiu i major aprofitament dels recursos experimenti el noi, més possibilitats de que es puguin sol·licitar les mesures assistencials un cop assoleixi la majoria d'edat. Tanmateix, al començament de les seves mesures assistencials s'estableix un pla de treball i un contracte entre el jove i l'equip tècnic que s'ha de seguir. Si l'adolescent no compleix els objectius establerts en el pla de treball o trenca el contracte, podrien acabar-se les seves mesures assistencials automàticament. Alhora, si el jove adopta una bona actitud durant el temps que transcorre durant la pròrroga, més possibilitats de que es sol·licitin per ell de nou les mesures assistencials un cop passats els tres primers mesos.

D'altra banda, quan es sol·liciten aquestes mesures assistencials es proposa també com a mesura tècnica que puguin anar a un pis residència per a joves vinculat a programes d'inserció laboral per quan aquesta mesura sigui possible si es valora que el jove es lo suficientment autònom com per poder beneficiar-se d'un recurs d'aquest tipus. És a dir, ha de complir un perfil idoni i amb això també es valora la capacitat d'atendre a les normes, ja que en un PIL també hi haurà normes a seguir. Malgrat això, com ja hem dit, el volum de nois que assoleixen la majoria d'edat i compleixen un perfil idoni per derivació a PIL és molt més gran que la quantitat de places disponibles en aquest tipus de recurs, motiu pel qual a l'actualitat és molt fàcil pensar que molts pocs aconseguiran la derivació a aquest recurs de major autonomia.

A l'actualitat en el nostre centre tenim 22 nois, dels quals 10 ja son majors d'edat, i els estem mantenint amb pròrrogues mentre podem, amb el desig que alguns puguin ser derivats a recursos de major autonomia el més aviat possible i amb la por de que qualsevol dia no tinguem l'oportunitat de poder seguir sol·licitant mesures assistencials i hagin de sortir al carrer sense cap tipus de garanties per al seu futur.

2. Consideres que els joves que compleixen la majoria d'edat disposen dels recursos i habilitats socials per efectuar l'emancipació cap a una vida autònoma? Per què?

Baix el meu punt de vista ens trobem davant joves amb diferents nivells de preparació a nivell de recursos i habilitats personals, ja que com en tots els àmbits sempre hi ha diferències intrapersonals. Cadascú té una personalitat diferent i ha sigut educat en un entorn familiar diferent, pel que disposa d'uns recursos i d'una capacitat diferent per afrontar l'adversitat. Així i tot, considero que no deixen de ser un col·lectiu especialment vulnerable que es troba amb grans dificultats a l'hora d'aconseguir la seva inclusió sociocomunitària i laboral i necessita per tant d'un acompanyament i suport institucional per poder aconseguir una total independència de forma progressiva.

3. Quins aspectes creus que dificulten la transició a la vida adulta dels menors o joves migrants sense referents familiars al territori?

Des de la meua perspectiva son nombrosos els aspectes que dificulten la transició a la vida adulta dels joves migrants sols sense referents familiars al territori, donat que la seva acollida s'ha realitzat amb molt poca preparació per part de l'estat espanyol. Així doncs, com ja hem dit, ens trobem amb la gran dificultat que suposa la manca de recursos d'habitatge i també d'oportunitats laborals, la qual cosa es veu agreujada pel racisme i la discriminació que encara es troba latent en els nostres temps malauradament. Tanmateix, la llei d'estrangeria no facilita la seva inclusió en relació als aspectes documentals, doncs existeix una gran dificultat de que un noi migrat sol amb 18 anys, pugui aconseguir un contacte laboral d'un any que li permeti obtenir una autorització d'excepció de treball i d'aquesta forma, les possibilitats d'integració laboral es veuen reduïdes i conseqüentment també les de consecució de la seva autonomia personal.

4. Creus que des dels recursos de protecció, es contribueix a la seva inclusió social o els factors de vulnerabilitat a l'exclusió social continuen presents durant i després de la institucionalització? Per què?

Considero que des dels recursos de protecció es treballa per contribuir a la seva inclusió social però així i tot els factors de vulnerabilitat a l'exclusió social continuen estant presents per tota la manca de recursos esmentada anteriorment. A més a més, a l'actualitat, es possible trobar-se amb una falta de preparació en les diferents entitats que assumeixen aquest càrrec de guarda i custòdia del menor, doncs resulta familiar trobar-se amb manca de personal, manca de formació o d'experiència professional i manca d'interdisciplinarietat dintre de l'equip. Tanmateix, és possible trobar una manca de valors morals dintre del propi equip de professionals que sovint contribueix a la exclusió social d'alguns dels nois del propi centre.

Baix el meu punt de vista, aquestes irregularitats es poden deure a un desconeixement de la pròpia entitat del col·lectiu amb el que es treballa o a una manca de vocació, motivació, empatia i recursos per poder desenvolupar la seva tasca adequadament.

5. Quins canvis o propostes de millora consideres que s'haurien de dur a terme per afavorir la inclusió social dels joves al territori?

Des de la meua visió, considero que seria indispensable fer una revisió de la llei d'estrangeria en matèria de regularització documental que faciliti les possibilitats dels joves respecte a la seva incorporació al mercat de treball, al mateix temps que es destinen majors pressuposts a l'obertura de recursos d'habitatge de transició a la vida adulta i autonomia personal on puguin donar els primers passos de la seva independència. Alhora, crec que seria important assegurar-se de disposar en totes les entitats que conformen el sistema de protecció, d'un equip interdisciplinari i suficient de treballadors que puguin aconseguir els objectius del seu treball amb major eficiència, assegurant-nos de que es tracta de persones amb la vocació i la formació necessària per desenvolupar aquesta tasca tan important.

Pel que fa al gran obstacle que suposa el racisme i la discriminació vigent, considero essencial una educació inclusiva i amb valors en tots els recursos educatius que contribueixi a una major acceptació d'aquest col·lectiu en la societat en un futur pròxim.

6. Arrel de la situació actual d'emergència sanitària pel COVID-19, s'han determinat mesures urgents en matèria d'ocupació agrària pel Real Decret-Llei 13/2020, de 7 d'abril, en la qual s'estableix que els

beneficiaris d'un contracte de treball temporal poden ser "els joves nacionals de tercers països, que es trobin en situació regular d'entre els 18 als 21 anys". En aquest sentit, consideres que la situació actual pot oferir més oportunitats per inserir laboralment als joves migrants majors de 18 anys o pot dificultar encara més l'accés al món laboral?

Personalment, considero que aquesta situació d'emergència sanitària si que pot afavorir al col·lectiu de joves migrants sols si es dona l'oportunitat de treballar de forma temporal sense la necessitat de tenir una autorització de residència amb excepció de treball, el que facilitaria a la vegada que puguin adquirir una experiència que els serviria per aconseguir novament un treball en el mateix àmbit en un futur. No obstant això, no ens hem d'oblidar que aquesta oferta de treball pot veure's demandada per altres persones que s'han quedat sense ocupació en altres àmbits degut a aquesta pandèmia i això podria limitar també les seves possibilitats.

7. En el recurs on exerceixes la teva tasca professional hi ha el perfil del treballador/a social? En cas afirmatiu, quines funcions desenvolupa? I en cas negatiu, quin creus que és el motiu per no ser-hi present?

En el recurs on exerceixo la meua tasca professional no existeix la figura de treballador/a social, de forma que aquestes funcions han de ser desenvolupades per un professional que no té formació en aquest àmbit. Així doncs, és la psicòloga del centre la que assumeix les funcions que impliquen la seva figura juntament amb les que deuria desenvolupar el treballador social, sent aquestes la valoració de la situació del noi amb la posterior elaboració d'informes de desemparament, seguiment, tancament d'expedient i derivació a altres recursos i també totes les gestions pertinents a la regularització documental dels joves del centre. Considero que el fet que porta a no disposar de la figura d'un treballador social en el nostre centre es deu a que es tracta d'un recurs amb un nombre reduït d'usuaris i a que la manca de recursos econòmics en quant a la contractació de personal per part de la pròpia entitat ha portat a haver de prioritzar entre diferents professionals. En confiança, no sé segur si és per manca de recursos o per falta de ganes d'invertir-los.

Annex 5: Entrevista Educadora de Pis d'Inserció Laboral (PIL)

- 1. Consideres que els joves que compleixen la majoria d'edat disposen dels recursos i habilitats socials per efectuar l'emancipació cap a una vida autònoma? Per què?**

No. Son diverses les àrees en les que no estan suficientment preparats per a aquesta emancipació. En l'àrea documental, la majoria no disposen de permís de treball, pel que no podran accedir al món laboral. Hi ha una mancança de coneixements en l'àrea de tramitació administrativa, ja que en els centres de menors no se'ls prepara per poder dirigir-se a les diferents administracions de manera autònoma, com son els recursos sanitaris, estrangeria, consolats, ajuntaments, tresoreria de la seguretat social, serveis d'ocupació, serveis socials, etcètera. En la majoria de casos els joves tampoc han pogut accedir a una formació laboral de qualitat ni a una bona formació en llengües.

- 2. En els PIL, quin és el criteri per determinar quan un jove està preparat per la desinstitucionalització i l'emancipació cap a una vida autònoma?**

El criteri principal és que el jove estigui treballant i hagi pogut estalviar el suficient com per poder fer front a un lloguer durant uns mesos.

- 3. Quins aspectes creus que dificulten la transició a la vida adulta dels menors o joves migrants sense referents familiars al territori?**

Bàsicament els problemes amb el permís de treball i les oportunitats laborals a les que poden accedir.

- 4. Creus que des dels recursos de protecció, es contribueix a la seva inclusió social o els factors de vulnerabilitat a l'exclusió social continuen presents durant i després de la institucionalització? Per què?**

El risc d'exclusió social continua després de la desinstitucionalització, és més, s'agreuja, ja que la majoria de joves sense referents familiars no tenen cobertes

les seves necessitats bàsiques ni possibilitats d'accedir al món laboral, i això els aboca a haver de subsistir com poden dins una societat que ignora el problema.

5. Quins canvis o propostes de millora consideres que s'haurien de dur a terme per afavorir la inclusió social dels joves al territori?

Des dels centres d'acollida s'hauria de vetllar per formar-los laboralment, per preparar-los per poder dirigir-se a les diferents administracions i per donar-los a conèixer els diferents recursos als quals poden accedir un cop el sistema d'infància i adolescència deixi de protegir-los.

D'altra banda, els joves en edat de poder accedir al món haurien de poder obtenir el permís de treball per poder-ho fer amb les mateixes condicions que qualsevol persona nacional.

6. Arrel de la situació actual d'emergència sanitària pel COVID-19, s'han determinat mesures urgents en matèria d'ocupació agrària pel Real Decret-Llei 13/2020, de 7 d'abril, en la qual s'estableix que els beneficiaris d'un contracte de treball temporal poden ser "els joves nacionals de tercers països, que es trobin en situació regular d'entre els 18 als 21 anys". En aquest sentit, consideres que la situació actual pot oferir més oportunitats per inserir laboralment als joves migrants majors de 18 anys o pot dificultar encara més l'accés al món laboral?

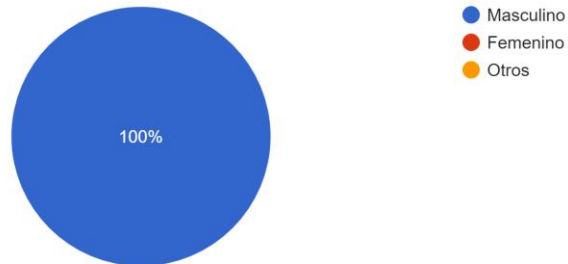
Els pot beneficiar sempre i quan es modifiquin les lleis i puguin obtenir el permís de treball definitiu sigui quina sigui la durada d'aquest contracte de treball temporal.

7. En el recurs on exerceixes la teva tasca professional hi ha el perfil del treballador/a social? En cas afirmatiu, quines funcions desenvolupa? I en cas negatiu, quin creus que és el motiu per no ser-hi present?

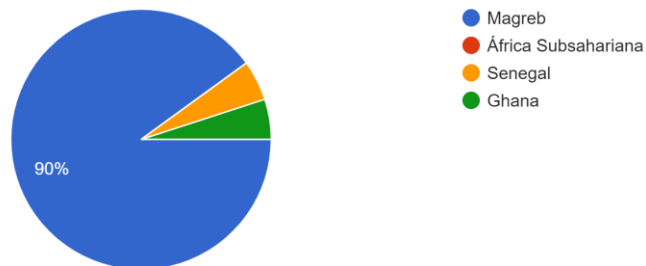
No existeix, de fet hi ha intrusisme laboral i molts professionals d'altres àmbits realitzen les tasques pròpies del treballador/a social. Molt probablement el motiu sigui minimitzar la despesa econòmica per part de les institucions que gestionen aquest tipus de recursos.

Annex 6: Dades enquesta realitzada a joves migrants majors d'edat

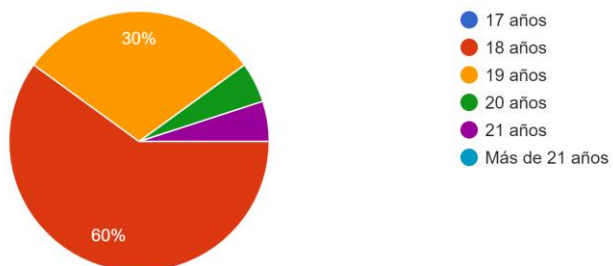
Género:
20 respuestas

Procedencia:
20 respuestas

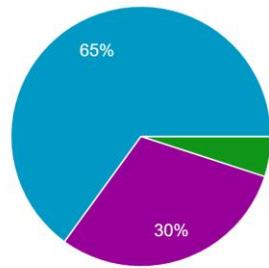

Edad actual:
20 respuestas

Edad cuando llegaste a España:

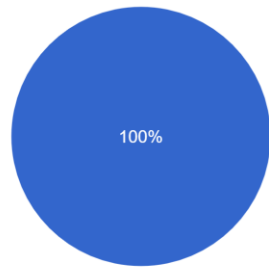
20 respuestas

- Menos de 13 años
- 13 años
- 14 años
- 15 años
- 16 años
- 17 años
- 18 años
- Más de 18 años

¿Has estado tutelado/a en algún centro de protección?

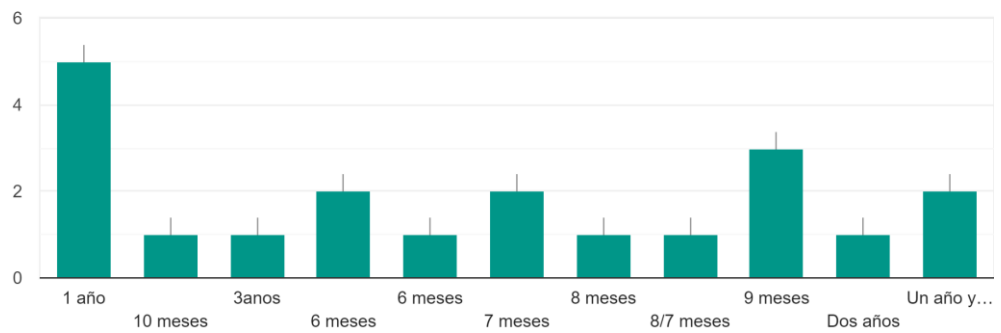
20 respuestas

- Sí
- No

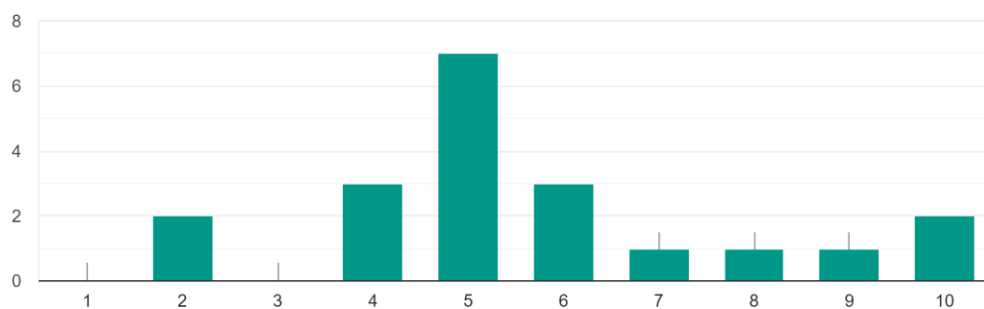
¿Cuánto tiempo estuviste en el centro?

20 respuestas

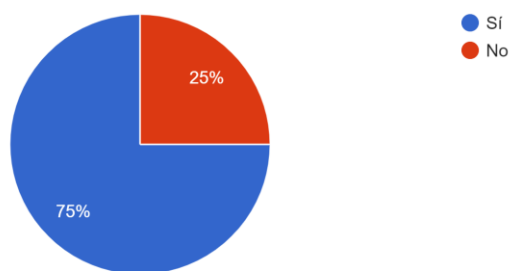
Valora tu paso por el centro de protección del 0 al 10:

20 respuestas

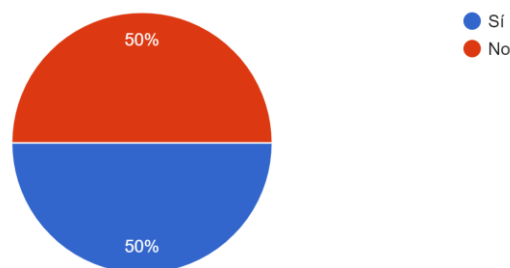
¿Cumpliste los 18 años en el centro de protección?

20 respuestas

En el centro, ¿te han informado de dónde tienes que ir y qué tienes que hacer para pedir ayuda o tramitar tu documentación?

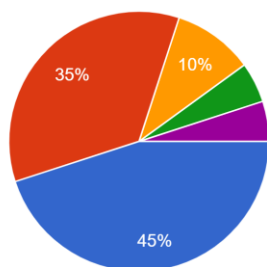
20 respuestas

¿Tienes contacto con los Servicios Sociales?

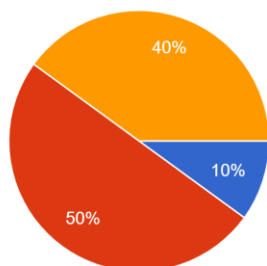
20 respuestas

- No sé qué es
- Sí, tengo un/a referente Trabajador/a Social
- No
- No, José donde tengo que ir
- Aver yo no pero hay mis amigos lo fueron y no hagan nada con ellos solo hacen con ellos una samblía de hablar y degan a elloos tenias que esperar hasta sali un piso y imagenais connmigo este...

Cuando saliste del centro de protección, ¿crees que estabas preparado/a para poder vivir de forma autónoma?

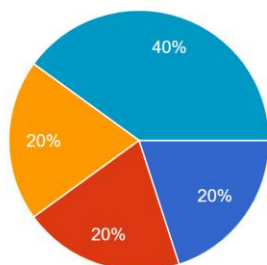
20 respuestas

- Sí, tenía los recursos económicos y las habilidades para poder vivir solo
- No, no tenía los recursos económicos ni las habilidades para poder vivir solo
- No tenía los recursos económicos, pero sí tenía las habilidades para poder vivir solo

Ahora que eres mayor de edad y has tenido que dejar el centro de protección, ¿dónde vives?

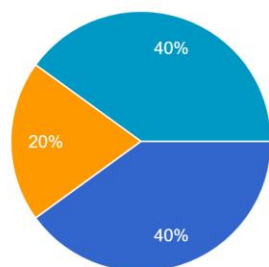
20 respuestas

- En la calle
- Algunas personas me ayudan para no estar en la calle
- En una casa/piso ocupada/o
- En casa de familia que vive aquí
- Me han dejado quedar un tiempo más en el Centro
- He podido entrar en un piso de ASJTET (DGAIA)
- Tengo mi propia casa/piso

¿Cómo consigues dinero para poder vivir?

20 respuestas

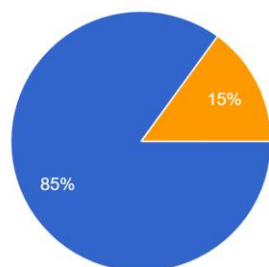
- Tengo que robar
- Pido dinero por la calle
- alguna/s personas que conozco me ayudan
- La familia me da dinero
- Recibo una prestación económica
- AJSTET (DGAIA) cubre todas mis nec...
- Tengo trabajo sin contrato
- Tengo trabajo con contrato temporal p...
- Tengo trabajo con contrato porque ten...

¿Tienes la tarjeta sanitaria (TIS) para poder ir al médico?

20 respuestas

¿Tienes el permiso de residencia?

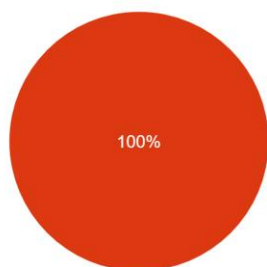
20 respuestas

- Sí tengo permiso de residencia
- No tengo permiso de residencia
- No tengo permiso de residencia porque se ha caducado y no lo puedo renovar

¿Tienes permiso de trabajo?

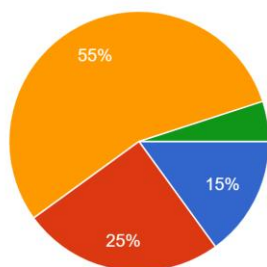
20 respuestas

- Sí tengo permiso de trabajo
- No tengo permiso de trabajo

¿Qué nivel de formación tienes en tu país de origen?

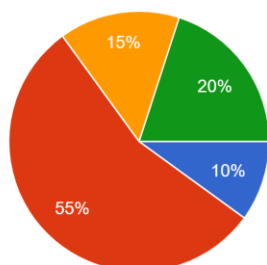
20 respuestas

- No tengo formación
- Educación primaria
- Educación secundaria (ESO)
- Bachillerato
- Formación Profesional
- Universidad

¿Has convalidado la formación que tienes en tu país en España?

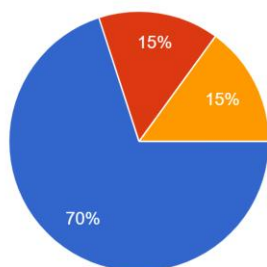
20 respuestas

- Sí, tengo mi formación convalidada en España
- No, no sé cómo se hace
- No, no quiero convalidar mi formación
- No, pero me gustaría convalidarla

¿Quieres seguir estudiando?

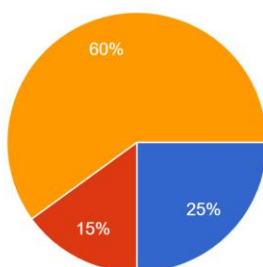
20 respuestas

- No quiero estudiar, quiero trabajar
- Sí, me gustaría seguir estudiando pero no puedo
- Sí, sigo estudiando

¿Tienes amigos españoles y/o catalanes?

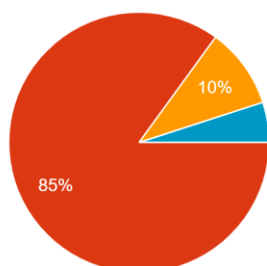
20 respuestas

- Sí tengo muchos amigos españoles y/o catalanes
- Sí pero pocos
- No, todos mis amigos también son migrantes

¿Qué consideras que te hace más difícil poder vivir bien en Cataluña?

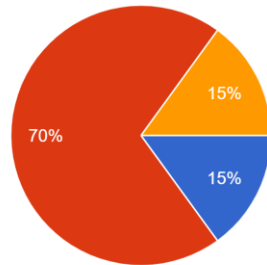
20 respuestas

- Cuesta mucho conseguir el permiso de residencia
- Cuesta mucho conseguir el permiso de trabajo
- Cuesta mucho encontrar trabajo
- Cuesta mucho tener una vivienda digna
- Cuesta mucho vivir lejos de la familia
- Que no tengo los mismos derechos ni oportunidades que los demás ciudadanos

¿Tienes pensado volver a vivir en tu país de origen o quieres quedarte en España?

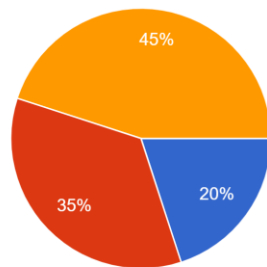
20 respuestas

- Quiero vivir un tiempo en España pero después quiero volver a mi país de origen
- Quiero hacer mi vida en España, conseguir la nacionalidad española, e ir algunas veces a mi país para visitar a mi familia
- No lo sé

¿Sientes que en Cataluña estás incluido en la sociedad?

20 respuestas

- Sí, vivo bien y me siento uno más
- No, siento que se me excluye por ser migrante y no tengo los mismos derechos que los demás
- A veces sí, a veces no...